

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Leontýna Štíbalová

Znalosti žáků 5. ročníků základních škol o svém
regionu (Brno)

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis studenta

Poděkování

Ráda bych poděkovala, Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Charakteristika regionu Brno.....	7
1.1 Poloha a rozloha	7
1.2 Obyvatelstvo	8
1.3 Vodstvo	8
1.4 Fauna a flora.....	9
1.5 Sportovní vyžití	12
1.6 Kultura v Brně.....	12
1.7 Významné osobnosti	13
2 Historie města	15
2.1 Historický vývoj	15
2.2 Název města	21
2.3 Znak města	21
3 Památky města.....	22
3.1 Hrad Špilberk	22
3.2 Katedrála sv. Petra a Pavla	24
3.3 Zelný trh	26
3.4 Stará radnice.....	28
3.5 Náměstí svobody	30
3.6 Kostel sv. Jakuba.....	32
3.7 Mahenovo divadlo.....	34
3.8 Janáčkovo divadlo	35
3.9 Mendlovo náměstí	36
3.10 Brněnské výstaviště.....	38
3.11 Vila Tugendhat.....	39
3.12 Hrad Veveří.....	41
4 Témata regionu v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	43
4.1 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.....	44
4.2 Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace.....	45
EMPIRICKÁ ČÁST.....	47
5 Charakteristika výzkumného šetření	47
5.1 Cíle výzkumu a jeho předpoklady.....	47
5.2 Výzkumná metoda.....	48

5.3	Výzkumný vzorek	49
5.4	Předvýzkum.....	49
5.5	Průběh výzkumného šetření	51
6	Analýza a vyhodnocení dat.....	51
6.1	Celkové vyhodnocení didaktického testu.....	51
6.1.1	Vyhodnocení didaktického testu v jednotlivých položkách.....	52
6.2	Vyhodnocení škol.....	52
6.2.1	Vyhodnocení škol v jednotlivých položkách	53
6.2.2	Závěrečné shrnutí úspěšností obou škol.....	66
6.3	Vyhodnocení žáků podle pohlaví	66
6.3.1	Vyhodnocení chlapců a dívek v jednotlivých položkách.....	67
7	Shrnutí výsledků a potvrzení platnosti daných předpokladů	68
	ZÁVĚR	70
	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	72
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
	SEZNAM TABULEK	78
	SEZNAM PŘÍLOH	79
	PŘÍLOHY	80
	ANOTACE	88

ÚVOD

Brno – druhé největší město České republiky, srdce Jihomoravského kraje. Lze ho charakterizovat jako místo plné výjimečných kulturních památek, významných osobností, vysokých škol a pestré gastronomie. Je to město, ve kterém si každý najde to, co má rád.

Nejen rodina, ale také prostředí, ve kterém vyrůstáme, značně ovlivňují způsob našeho života a pomáhají formovat hodnoty, které jsou pro nás důležité. Zážitky i znalosti spojené s kulturní historií a památkami místa, ve kterém žijeme, mohou být základem, na který postupně nabalujeme naše další poznání. Už i Jan Amos Komenský uplatňoval zásadu postupnosti, která říká, že je důležité postupovat od blízkého ke vzdálenějšímu. Znamená to, že by žáci měli mít dostatečné informace a zážitky spojené s místem, kde žijí. Ty pak mohou být nadále rozšiřovány o znalosti dotýkající se vyšších územních celků, jako jsou kraje, státy či kontinenty. Proto jsem se rozhodla svoji diplomovou práci zaměřit na „Znalosti žáků 5. ročníků základních škol o svém regionu (Brno)“. Práce poukazuje na důležitost role regionu pro vzdělávání v rámci výuky vlastivědy na základních školách.

První část diplomové práce je tvořena teoretickou částí. Hlavním cílem teoretické části je charakterizovat region Brno a zařadit téma regionu do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Tato část je členěna do čtyř kapitol. První z nich je zaměřena na charakteristiku města Brna, která zahrnuje specifikaci jeho polohy, zabývá se rozlohou a informacemi o počtu obyvatel žijících na území města. Další podkapitoly obsahují poznatky o vodstvu, fauně a flóře, ale i o sportovním a kulturním vyžití, s nímž souvisí i významné osobnosti pocházející z Brna či osobnosti, které jsou s Brnem spojeny. Ve druhé kapitole se zabývám spletitou historií Brna, jeho historickým vývojem a vznikem jeho názvu. Zaměřuji se také na vysvětlení symbolů, které tvoří znak Brna. Třetí kapitola je zaměřena na výjimečné pamětihodnosti, které souvisí s historickým a kulturním vývojem města. Poslední kapitola teoretické části se zabývá propojením tématu regionu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Po teoretické části práce následuje část empirická. Hlavním cílem empirické části je zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků základních škol v Brně o svém regionu. Jedná se o výzkumnou část práce, která zjišťuje znalosti o Brnu u žáků pátých ročníků základních škol. Tyto znalosti jsou získávány prostřednictvím didaktického testu, který obsahuje otázky spojené s městem Brnem. Na základě testu je zjišťováno, jestli mají žáci dostatečné znalosti o svém regionu, jestli mají větší znalosti o svém regionu žáci navštěvující základní školu v centru Brna nebo žáci

navštěvující základní školu ležící na okraji Brna. Zaměřuji se také na to, zda mají dívky srovnatelné znalosti s chlapci. Do testu je zařazen i bonusový úkol, který se týká brněnských pověstí, jehož cílem je zjistit, zda bude vyřešen více než polovinou testovaných žáků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika regionu Brno

Ačkoliv je Brno protkáno zelení, jedná se o hustě obydlené průmyslové město. Druhé největší město v České republice. Můžeme jej nazvat hlavním městem Moravy (Sirovátka, 1993).

Dříve bylo Brno významným královským městem, ve kterém se čile obchodovalo. Dnes je městem vědeckých výzkumů, vysokých škol, hospodářských ústavů, divadel, galerií i muzeí. Najdeme zde také hvězdárnu a botanickou či zoologickou zahradu (Tučka a Menšíková, 2008).

Pro obyvatele Brna byla typická hovorová mluva neboli brněnský hantec, který vznikl koncem 19. století smíšením středomoravských nářečí s němčinou a historickým středoevropským argotem. Dnes se setkáváme pouze s několika takovými slovy, jež se doposud běžně používají. Mezi ně patří například: šalina (tramvaj), Prigl (Brněnská přehrada) či škopek (pivo) (Brno, 2018).

1.1 Poloha a rozloha

Brno je se svojí rozlohou 230, 22 km² druhým největším městem České republiky. Považuje se za hlavní krajské město Jihomoravského kraje, ve kterém žije okolo 400 tisíc obyvatel (Brno, 2018). Člení se na 29 městských částí. Podle počtu obyvatel je největší městskou částí Brno – střed a nejmenší Brno – Útěchov (Český statistický úřad [online]).

Brno je umístěno do přírodní kotliny obklopené ze tří stran zalesněnou vrchovinou. Na jih od Brna se rozléhá slunná jižní Morava (Tučka a Flodrová, 2005). Severozápadně od Brna vybíhá Drahanská a Českomoravská vrchovina a na severovýchodě se rozprostírá Moravský kras (Český statistický úřad [online]).

Z pohledu dopravního ruchu leží Brno na území s výraznou intenzitou dopravy, jelikož se nachází na křižovatce dálnice D1, která vede z Brna do Prahy, a D2 vedoucí z Brna do Bratislavy. Je také důležitým železničním uzlem. V městské části Brno – Tuřany se nachází mezinárodní letiště. Město je protkáno linkami městské hromadné dopravy, které spadají pod Dopravní podnik města Brna. K přepravě lze využít tramvajovou, trolejbusovou či autobusovou dopravu a na Brněnské přehradě i dopravu lodní (Český statistický úřad [online]).

Obrázek 1: Poloha Brna (Zdroj: Mapy.cz [online])

1.2 Obyvatelstvo

Brno je domovem skoro 400 tisíc obyvatel. Poslední celorepublikové sčítání lidu se konalo v roce 2021. K 1.1. 2021 byl počet obyvatel žijících v Brně vyčíslen na 382 405 (Český statistický úřad [online]). V roce 2011 zde žilo 385 913 obyvatel, což je o 3 508 obyvatel více než nyní (Wikipedia [online]).

Statistické údaje z počátku roku 2022 uvádějí bohaté národnostní složení obyvatelstva žijícího na území města Brna. Nejčastěji zde sídlí občané ze Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu. V menším množství pak z Polska a Německa (Kurzy.cz [online]).

1.3 Vodstvo

Městem Brnem protékají dvě řeky Svatava a Svitava. Svatava pramení v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy v kraji Vysočina. Dále pak její tok pokračuje přes okresy Žďár nad Sázavou a Brno – venkov, až do centra města Brna. Z Brna teče na jih k vodní nádrži Nové Mlýny, kde se vlévá do řeky Dyje. Svitava pramení u obce Javorník v Pardubickém kraji a protéká okresy Svitavy a Blansko. V Brně se pak vlévá do řeky Svatky (Mapy.cz [online]).

Obě řeky protékající Brnem se stékají v městské čtvrti s názvem Přízřenice (Flodrová, Müller, 2007).

Brněnská přehrada ležící na řece Svatce má rozlohu 250 hektarů. Byla vystavěna v letech 1936–1940. V minulosti byla důležitým zdrojem elektrické energie a také sloužila jako zásobárna pitné vody (Brno, 2018). Vznikla zatopením obce Kníničky, jež stávala v údolí řeky Svatky. V té době zde žilo 530 obyvatel, kteří museli své domovy opustit a vystavět si nové o něco výše nad současnou Brněnskou přehradou, která se až do roku 1959 nazývala Kníničskou. Na konci druhé světové války se při ústupu před sovětským vojskem pokusili Němci vyhodit hráz do vzduchu, k čemuž naštěstí nedošlo (Biler, 2020).

Němci na hráz umístili protitankové miny a čekali, až přes ni budou Rusové přejíždět. Ti však hráz nikdy nepřejeli. Byli zavčas varováni hrázným Šikulou, který svým hrdinským činem zachránil Brněnskou přehradu (Brněnská přehrada [online]).

Němci se snažili o zpomalení postupu Rudé armády do Brna na více místech. Betonový most, který překlenoval přehradu v úzkém místě pod hradem Veverí, se jim zničit podařilo. Jeho zbytky zde byly k vidění až do roku 2003, kdy byla na jeho místě vystavěna nová moderní betonová lávka pro pěší a cyklisty (Brněnská přehrada [online]).

Během druhé světové války měl být v blízkosti brněnské hráze vystavěn dálniční most vedoucí přes řeku Svatku, který by spojoval Vídeň s Vratislaví. Stavba se neuskutečnila, ale dodnes stojí pod hrází vysoký pilíř jako vzpomínka na plánovanou stavbu (Brněnská přehrada [online]).

1.4 Fauna a flora

Přestože se jedná o poměrně veliké a průmyslové město, je fauna a flora vyskytující se v Brně velmi bohatá. To je dáno jeho polohou. Brno leží v lesnatém, kopcovitém terénu a na jeho území se nachází několik chráněných oblastí, mezi něž patří například níže zmíněná Stránská skála, Kamenný vrch, Mniší hora nebo Hádecký kopec (Český statistický úřad [online]).

Stránská skála

V městské části Brno – Slatina se nachází národní přírodní památka zvaná Stránská skála. Je zde několik významných jeskyní, například Absolonova jeskyně, v níž byly nalezeny zkamenělé kosti ptáků pocházejících ze čtvrtohor, či Woldřichova jeskyně, kde byl objeven zub šavlozubé kočky. Vápencová skála sloužila také jako zdroj stavebního materiálu, ze kterého byla postavena známá brněnská kašna Parnas na Zelném trhu (Brno, 2018). Na Stránské skále

se vyskytují rostliny, které nejsou jinde v Brně k vidění. Mezi ně patří například zvonek sibiřský, trýzel vonný nebo česnek žlutý. Z živočichů se zde objevuje hlavně ještěrka obecná, užovka hladká, netopýr velký a nespočet druhů ptactva a hmyzu (Rezekvítek, 2017).

Mariánské údolí

Městskou částí Brno – Líšeň se táhne Mariánské údolí. Název vznikl podle jména hraběnky Marie z Fünfkirchenu, která si Mariánské údolí oblíbila. V druhé polovině 20. století se název změnil na Gottwaldovo údolí, ale po listopadu 1989 byl původní název Mariánské údolí znovu obnoven. V blízkosti údolí se nachází několik jeskyní. Nejznámější z nich nese název Pekárna, která je chráněnou kulturní památkou (Brno, 2018). Středem údolí protéká potok jménem Říčka, na němž bylo zbudováno pět vodních nádrží. Ty se nazývají Pod Hornekem, Pod Hádkem, Muchova bouda, U Kadlcova mlýna a Pod Hrádkem, z nichž poslední tři jsou nejznámější (Mariánské údolí [online]).

Hádecký kopec

Nedaleko od zmiňovaného Mariánského údolí se tyčí Hádecký kopec s televizním vysílačem. Jedná se o oblast čtyř bývalých vápencových lomů zvaných starý a nový Městský lom, Růženin lom a Džungle. Oblast Hádů je významnou ekologickou lokalitou, ve které se vyskytují teplomilné druhy rostlin a živočichů. Narazíme zde také na chráněná místa, jako jsou národní přírodní rezervace Hádecká planinka, Kavky a Velká Klajdovka. Severně se rozkládá les, který už spadá pod Moravský kras (Brno, 2018). Zajímavostí je, že se zde vyskytuje ohrožený zástupce hub lanýž letní. Z živočichů se zde objevuje náš největší brouk roháč obecný a mnoho ohrožených druhů motýlů jako jsou jason dymnivkový, osenice podbělová a zubokřídlovec dubový. Lze tu spatřit ještěrku zelenou i výra velkého a z drobných savců pak myšici křovinnou a norníka rudého (Rezekvítek, 2017).

Obora Holedná

V městské části Brno – Žebětín leží kopcovitá lesní obora Holedná. Na severní straně obory je nejvyšší vrchol zvaný Holedná, jehož nadmořská výška je 391 metrů (Brno, 2018). Obora vznikla postupným budováním sídlišť okolo Kohoutovických lesů a slouží jako přírodní zázemí pro obyvatele města. Z dřevin má obora největší zastoupení v habru obecném a dubu letním. Ojediněle zde můžeme narazit na buk lesní, jeřáb břek či osiku obecnou. Nejvýznamnějšími místními dřevinami jsou dřín obecný a jedle bělokorá (Buček, 1993). V oboře je k vidění ohrada s divočáky a při větším štěstí lze narazit i na stádo daňků či muflonů (Brno, 2018).

Park Lužánky

V centru Brna se rozkládá park Lužánky, který je nejstarším městským parkem v Čechách i na Moravě. Byl prohlášen kulturní památkou České republiky. Na místě dnešního rozsáhlého parku se ve 13. století rozprostírala klášterní zahrada. Josef II. zde nechal v roce 1786 místo zahrady zbudovat městský veřejný sad. Postupem času ze sadu vznikl park, který byl osázen vzácnými dřevinami (Chodilová, 2006). Mezi ně patří například jinan dvoulaločný pocházející z Číny, javor dlanitolistý a svitel latnatý z Asie, nepříliš často vyskytující se ořešák černý ze Severní Ameriky a v Brně ojedinělý dub uherský (Veřejná zeleň města Brna [online]).

Kamenný vrch

Kamenný vrch se nachází v městské části Nový Lískovec. V této oblasti se až do počátku 20. století zemědělsky hospodařilo. Pozemky byly využívány pro pastvu a jako zdroj sena. V jedné části rezervace se dokonce vyskytovalo vojenské cvičiště. Území bylo v 70. letech 20. století velmi zanedbané a hrozilo, že zanikne. Díky dobrovolníkům bylo zachráněno a roku 1978 se stalo chráněnou rezervací. Objevuje se tu mnoho vzácných druhů rostlin a živočichů. Nejvýznamnější je výskyt koniklece velkokvětého, který tu každoročně kvete ve velkém množství a díky tomu je Kamenný vrch považován vzhledem ke své rozloze za nejpočetnější místo tohoto druhu na světě. Z živočichů se zde nejčastěji objevují kudlanka nábožná, střevlík panonský a další blanokřídlý hmyz (Rezekvítek, 2017). Najdou se tu také hnízdiště nepříliš často vyskytujících se druhů ptáků, jako jsou například strakapoud jižní, slavík obecný a pěnice vlašská (Šmiták, 1992).

Mniší hora

V městské části Brno–Bystrc se na území Mniší hory nachází brněnská zoologická zahrada (Brno, 2018). Okolí zoologické zahrady tvoří chráněné území, které bylo v roce 1950 vyhlášeno prvním chráněným územím v Brně. Místní lesy jsou tvořeny především habrem obecným, lípou srdčitou i velkolistou, dubem zimním a dalšími druhy stromů. Mniší hora je hlavně domovem ptactva a obojživelníků, jako je ropucha obecná, skokan štíhlý i hnědý a čolek obecný (Rezekvítek, 2017).

Žebětínský rybník

Žebětínský rybník leží v městské části Brno – Žebětín. Je vystavěn na potoku Vrbovec, který pramení v Helenčině studánce. Na břehu rybníka i podél potoka Vrbovce roste olše lepkavá a vrba křehká, nejhojněji pak keřovitá vrba popelavá. V potoční nivě rostou blatouch bahenní, pomněnka bahenní, kyprej vrbice a další rostliny, které snášejí trvale zamokřenou půdu. Začátkem podzimu tu kvete ocún jesenní. Žebětínský rybník je nejvýznamnějším brněnským místem, kde se rozmnožují obojživelníci. Na jaře se tu vyskytují ropucha obecná, skokan štíhlý a skokan hnědý. Díky rákosu obecnému, orobinci úzkolistému a širokolistému zde každoročně hnízdí labuť velké, strnad rákosní a rákosník obecný. Často vyskytujícím se plazem je užovka obojková (Rezekvítek, 2017).

1.5 Sportovní vyžití

Okolo Brna se táhne hned několik turistických a cyklistických stezek. Na okraji Brna v části Brno – Bystrc nalezneme Brněnskou přehradu, která nabízí možnosti rekreačního a sportovního vyžití, jako jsou koupání, provozování vodních sportů, pěší turistiky a v zimním období i bruslení.

Každý rok v létě se na Masarykově okruhu v Brně konají motocyklové závody Grand Prix, které jsou v celé Evropě velmi populární (Chodilová, 2006). První mistrovství světa silničních motocyklů zde bylo uspořádáno v roce 1965. Masarykův okruh je využíván nejen k motocyklovým, ale i automobilovým závodům, které se zde konaly ještě mnohem dříve. První automobilový závod se tu jel v září roku 1930. (Eliášek, 2016).

Mezi nejúspěšnější a nejznámější brněnské sportovní kluby patří hokejový klub Kometa Brno a fotbalový klub Zbrojovka Brno (Brno, 2018).

1.6 Kultura v Brně

Brno je známé kulturní město. Každoročně se zde koná Mezinárodní hudební festival Brno, či kulturní festival zábavy s názvem Brno – město uprostřed Evropy, během něhož se pořádají soutěžní přehlídky ohňostrojů nad městem. Nesmíme opomenout ani známé letní Shakespearovské slavnosti, během nichž se hrají divadelní hry Williama Shakespeara pod širým nebem na nádvoří hradu Špilberk (Chodilová, 2006).

Najdeme tu i nespočet kamenných divadel. Za první divadelní budovu města je považováno divadlo Reduta stojící na Zelném trhu už od roku 1732. Divácky hojně navštěvovaným

divadlem je Městské divadlo Brno, které se v roce 2004 rozrostlo o novou moderní budovu hudební scény sloužící primárně pro muzikálová představení. Oblíbeným divadlem je Divadlo Bolka Polívky, ale i Loutkové divadlo Radost, ve kterém se hrají především dětská představení (Chodilová, 2006). Neopomenutelným zážitkem je návštěva Janáčkova divadla, ve kterém účinkuje brněnská filharmonie, konají se zde baletní představení a hrají opery (Biler, 2020).

Mezi další kulturní akce probíhající v Brně patří Festival muzejních nocí, během něhož jsou volně zpřístupněna muzea i galerie. Podobným festivalem je Noc kostelů, který umožňuje prohlídku nejen kostelů, ale i klášterů, krypt nebo věží (Brno, 2018).

Hudební kulturní akce, které jsou navštěvovány především mladými lidmi, jsou na jaře konané Čarodějáles a Majáles. Jde o hudební festivaly, na kterých vystupují současné známé kapely. Významným hudebním festivalem, který je věnován jednomu z nejslavnějších hudebních skladatelů Leoši Janáčkovi, je mezinárodní operní a hudební festival Janáček Brno, konaný v Národním divadle (Brno, 2018).

1.7 Významné osobnosti

Leoš Janáček

Leoš Janáček je významný hudební skladatel, který působil v Brně. Přestože se zde nenarodil ani nezemřel, je s Brnem velmi úzce spjat (Biler, 2020).

Janáček se narodil do rodiny hudebníků v roce 1854 v obci Hukvaldy. Vystudoval varhanickou školu v Praze a poté se přesunul do Brna, kde založil Hudební listy, což byl první český hudební časopis na Moravě. Zajímal se o kulturní etnografie a sbíral lašské a slovácké lidové písně. Prvním dílem se staly Lašské tance, které byly inspirované jeho rodným krajem (Bělina, 2005).

Janáček se celý život pohyboval v mnoha hudebních oblastech. Zhudebňoval například verše Petra Bezruče a inspiroval se sociální tematikou. Práce na jedné opeře mu často trvala i několik let (Bělina, 2005).

Mezi jeho nejznámější dílo patří opera Její Pastorkyňa, kterou dokončil po smrti své dcery (Biler, 2020).

Gregor Johann Mendel

Gregor Johann Mendel je významnou osobností spjatou s Brnem. Byl mnichem v Augustiniánském klášteře v Brně, v jehož části se dnes nachází Mendelovo muzeum. Stejně

tak se po něm nazývá Mendelova univerzita či Mendlovo náměstí. Každý rok se v Brně koná Mendel festival, během něhož jsou po celém městě rozmístěny velké nafukovací hrášky.

Byl to vědec známý pro své výzkumy spjaté s křížením rostlin. Své pokusy prováděl s rostlinami hrachu a hrachoru. Zkoumal u nich vlastnosti, jako jsou barva či velikost, a zaměřoval se na to, jak k těmto přenosům jednotlivých vlastností dochází. O svých výzkumech si dělal záznamy, které pak použil k vytvoření souboru pravidel o přenosu vlastností. Dnes je Mendel považován za zakladatele genetiky pro jeho zákony dědičnosti, na kterých je postaven genetický výzkum (Slavné osobnosti, 2002).

Pavel Čech

Pavel Čech se narodil v roce 1968 v Brně. Vyučil se strojním zámečníkem. Pracoval v Královopolské strojírně a později jako hasič. Od roku 2004 se plně věnuje výtvarné činnosti. Maluje, kreslí a píše autorské knihy pro děti a dospělé. Je také úspěšným autorem komiksů. Jeho knihy jsou známé hlavně díky svým výjimečným ilustracím a získaly řadu ocenění. Jsou vydávány i v zahraničí. Pavel Čech o sobě říká, že má rád zarostlé zahrady, které jsou v jeho příbězích důležitým symbolem. Ve svých knihách často vyobrazuje i hvězdné nebe, motýly a brouky, zrezavělé klíče a oprýskané zdi (Novotný, 2020).

Boleslav Polívka

Boleslav Polívka je brněnský herec a mim, který v Brně provozuje stejnojmenné divadlo, tedy Divadlo Bolka Polívky.

Už jako dítě účinkoval v představení kvarteta s názvem Suli, Bruli, Poli, Vali převlečený do kostýmu klauna s červeným nosem. Pod názvem Poli se skrývá jméno jeho otce, který v kvartetu vystupoval. Později se Bolek Polívka věnoval loutkovému divadlu a stal se naším předním mimem (Bělina, 2005).

Proslavil se hlavně díky svým filmovým rolím. Jeho první filmovou rolí byla postava židovského obchodníka ve filmu Balada pro banditu. Sám se však považuje spíše za divadelního herce. Dlouhou dobu pro něj bylo domovskou scénou Divadlo na provázku, jehož byl spoluzakladatelem (Bělina, 2005).

2 Historie města

2.1 Historický vývoj

První důkazy o tom, že bylo území pozdějšího Brna osídleno, pocházejí již ze starší doby kamenné (Kuča, 2000). Tito obyvatelé přicházeli do brněnské kotliny za zvěří. Po proběhnutí doby ledové se s postupným oteplováním krajiny začali v údolí usídlvat první pastevci a zemědělci, kteří dokázali vyrábět dokonalejší nástroje. Ty byly nalezeny při archeologických výzkumech v oblasti Stránské skály (Čapka a Santlerová, 1999).

Dá se předpokládat, že území dnešního Brna bylo intenzivně osídleno také počátkem našeho letopočtu. Bylo tu objeveno největší naleziště římských mincí na území dnešní Moravy. Hlavní obchodní stezka tzv. jantarová stezka vycházela z římské osady Karnunta na Dunaji a mířila na Moravu kolem Mušova, kde byla římská stanice. Odbočka této stezky zřejmě procházela přes Brno (Kuča, 2000).

V 5. století našeho letopočtu se v blízkosti Líšně (dnešní brněnská městská část) začali usídlvat první slovanští osadníci. Šlo o výšinné sídliště a hradiště Staré Zámky. Toto místo si vybrali pro jeho výhodnou polohu, která tvořila jednu z nejvýznamnějších křižovatek obchodních cest. Další místo, které Slované osídlili, se vyskytovalo v okolí brodu přes řeku Svratku. Toto slovanské sídliště se nazývalo Brno. Na dalším brodu přes Svratku pak bylo postaveno nové opevnění, které se nazývalo Rajhrad. Z těchto tří zmíněných lokalit se nejvýznamnějším stává Brno. Jak již název napovídá, šlo o osadu postavenou na bahnitěm terénu. Staroslovanské slovo „brn“ znamená totiž jíl nebo bláto. Na přelomu 10. a 11. století dochází pod nájezdy Němců a Maďarů k rozpadu Velké Moravy. S tím je spojen i zánik hradiště Staré Zámky a rozvoj tehdejšího starého Brna. Má se za to, že ve 20. letech 11. století založil Břetislav I. brněnský hrad. Svůj název získal podle vesnice, která zde existovala již dříve (Zřídka Veselý a kol., 1993).

První dochovaná písemná zmínka o Brně pochází z roku 1091, kdy se o brněnském hradě zmiňuje kronikář Kosmas v souvislosti s vojenskou výpravou krále Vratislava proti svému bratru. Další listiny, které dokládají existenci Brna z dřívějších let jsou falešné (Zřídka Veselý a kol., 1993).

Kde přesně hrad stál dnes nevíme, ale byl významným střediskem celé brněnské oblasti. Počátkem 13. století se v důsledku hospodářského rozvoje začalo okolí hradu ještě více osídlvat a vznikla osada s tržištěm, která byla nazývána Brněnský městys. Byly vystavěny i

první kaple, kostely a kláštery, ve kterých žili mniši pocházející z Německa. Postupem času se začal zvyšovat zájem o obdělávání polí, zahrad a vinic. V roce 1243 udělil Brnu král Václav I. privilegium, díky kterému si mohlo město zřídit svoji městskou samosprávu, která sídlila na Staré radnici. Rozrůstající se město bylo obklopeno hradbami, které chránily místní obyvatele před válkami a násilím. „*Do města se vcházelo pěti branami – Brněnskou, Veselou, Běhounskou, Měninou a Židovskou (pozdější Ferdinandovou) a Brankou (na konci ulice Koblížné, u níž vytékal z města potok).*“ (Čapka a Santlerová, 1999, s. 11) Dodnes se z původních bran dochovala pouze brána Měniná, která dříve stála v místech, kde se protínají ulice Jánská s Koblížnou. Musela však být přesunuta o 100 metrů dál kvůli potoku, jenž se často rozvodňoval, díky čemuž byl ztížen průjezd těžkých vozů skrz tuto bránu. Své jméno dostala podle města Měnina, do něhož od ní vedla z Brna cesta. Brána měla dříve podobu věže, která byla v roce 1839 přestavěna na obytný dům. Dnes v ní najdeme Muzeum města Brna (Chodilová, 2006). Ve 13. století nechal český král Přemysl Otakar II. postavit na kopcovitém vrchu v blízkosti Brna hrad Špilberk, který sloužil jako sídlo moravských vládců (Janiček, 2019).

Na nezastavěných plochách města se rozkládala dvě obdélníková tržiště Horní trh neboli dnešní Zelný trh a Rybný trh, dnešní Dominikánské náměstí. V dopoledních hodinách zde mohli nakupovat pouze lidé žijící v Brně. Ostatní si nákupy mohli obstarat až odpoledne. Za vlády císaře Karla IV. byl obchod se zbožím hodně rozvinutý a Brno se tak stalo významnou křižovatkou mezinárodního obchodu. Fungoval zde směnný obchod a postupem času se zavedla platba penězi. Brněnské mince se nazývaly brakteáty, později byly používány dvoustranné denáry. Kromě brakteátů razila brněnská mincovna i malé mince tzv. parvi. Mince se v Brně razily až do roku 1300, kdy nabyla většího významu mincovna Kutnohorská (Čapka a Santlerová, 1999).

Hlavní profesí místních obyvatel bylo řemeslo. Nejčastěji pak řemesla oděvní a potravinářská. Řemeslníci se stejným zaměřením sídlili ve stejných ulicích, které pak podle toho dostaly název, např. Pekařská ulice, Hrnčířská ulice či Zámečnická ulice. Řemeslníci, kteří pracovali v témž oboru, se sdružovali v cechy. Ty určovaly, kdo bude mistrem, kolik může mít který mistr tovaryšů, ale i za jakou cenu se budou jejich výrobky prodávat. Kromě toho dohlížely na jakost zboží a určovaly počet výrobků, které může mít mistr na skladě (Čapka a Santlerová, 1999).

V období středověku byla zanedbávána osobní hygiena, ulice byly plné bláta a odpadků mezi nimiž volně pobíhala domácí zvířata. Deště splachovaly nečistotu z ulic do studní a docházelo k rychlému šíření nakažlivých nemocí z nichž nejhorší byl mor. Významným zaměstnáním byli lékaři a lékárníci. V polovině 14. století byly v Brně provozovány dvě lékárny a už o 100 let dříve byl ve spodní části Pekařské ulice zřízen špitál pro nemocné. Až počátkem 15. století byl zbudován první vodovod, který přiváděl vodu z řeky Svatky do dvou kašen na Horním a Dolním trhu (Čapka a Santlerová, 1999).

Ve městě se od 13. století objevovaly první školy, které však mohli navštěvovat pouze chlapci. Jedna se nacházela u kostela sv. Petra a druhá u kostela sv. Jakuba. Žáci se zde učili latinský jazyk od čtení a psaní, přes latinské modlitby a pravidla latinského jazyka. Jelikož bylo v této době nedostatek knih, vzdělání mniši v kláštorech se věnovali jejich opisováním. Takto opsaná kniha měla velikou cenu, a ne každý si ji mohl dovolit (Čapka a Santlerová, 1999). V této době nebyla docházka do školy povinná. V roce 1774 zavedla Marie Terezie povinnou školní docházku pro děti od 6 do 12 let. Roku 1775 byla v Brně zřízena první tzv. triviální škola. V těchto typech škol se vyučovalo třem základním předmětům: čtení, psaní a počítání. Od roku 1867 existuje v Brně první slovanské gymnázium, které dnes najdeme na třídě Kapitána Jaroše. V roce 1919 byla založena první brněnská univerzita, Masarykova univerzita (Flodrová, 2003).

Ve 12. století se stala Morava markrabstvím, které bylo podřízeno českému státu. O funkci správního střediska se dělilo Brno s Olomoucí. Později, za vlády císaře Karla IV. byly sloučeny jihomoravské soudy pod brněnský zemský soud. Zároveň byl pro severní Moravu vytvořen zemský soud v Olomouci. Tak se stalo, že měla Morava dvě hlavní města, která spolu po mnoho let soupeřila o získání vlády na Moravě. Správu Moravy dal Karel IV. do rukou svému bratrovi Janu Jindřichovi, který si Brno zvolil za své sídlo v roce 1350. V 15. století došlo ke dvěma pokusům o dobytí města husitskými vojsky. Brno však zůstalo katolické a oba pokusy o převzetí města husity byly neúspěšné. V rámci bojů došlo k vypálení Starého Brna, k poničení vinic a statků před hradbami a k poklesu řemeslné výroby. Těžké ztráty na majetku pocítily i brněnské fary a kláštery. Cesty nebyly bezpečné a došlo k poklesu obchodování. To vše vedlo k tomu, že se katolické Brno stavělo proti králi Jiřímu z Poděbrad a zabralo i královský hrad Špilberk. Teprve když vojsko krále Jiřího hrad oblehlo, uznali Brňané Jiřího z Poděbrad českým králem a městská rada i moravský zemský sněm mu přísahali věrnost. Král Jiří pak městu potvrdil všechna získaná privilegia. V dalších letech docházelo k velkým sporům mezi městem, šlechtou i duchovenstvem, což komplikovalo další rozvoj Brna. Přesto město postupně rostlo a koncem 16. století v něm žilo 5000 obyvatel (Čapka a Santlerová, 1999).

V průběhu třicetileté války bylo Brno dlouho ušetřeno přímých bojů. Až počátkem září roku 1643 stanula před brněnskými hradbami švédská vojska v čele s generálem Torstensonem. Při tomto prvním obléhání byly zničeny budovy i kostel na Petrově a shořela i vzácná knihovna s archívem. O dva roky později zaútočili Švédové znovu. V Brně byl v té době vojenským velitelem plukovník Louis Raduit de Souches, který dříve sloužil ve švédské armádě a byl obeznámen s její taktikou boje. Předem se na příchod Švédů dobře připravil. Nechal opravit městské hradby a zásobovat celé město dostatečným množstvím potravin, zbraní a střeliva. Ve vzdálenosti šesti set kroků od městských hradeb nechal zbořit budovy a uvnitř města odstranit všechny šindelové střechy. Nechal zapálit některá brněnská předměstí. Všechna tato opatření přispěla k vítězství Brna. Přestože byla převaha Švédů skoro dvacetinásobná, nepodařilo se jim během čtyř měsíců město dobýt a 23. srpna roku 1645 odtáhlo celé vojsko na jih. Brno tak i díky tomu, že nebylo Švédy dobyto, vyhrálo v polovině 17. století svůj souboj o prvenství moravských měst nad Olomoucí. Poničené Brno bylo pozvolna znovu budováno jako zemská pevnost s trojitým pásmem hradeb, které však zabraňovaly dalšímu rozrůstání města. Počet obyvatel uvnitř města se téměř nezvyšoval, zato se rychle rozrůstala předměstí, která tak zůstávala nechráněna před vpády dalších vojsk (Turci, Prusko-saská vojska). Vývoj města se začal značně měnit až od 2. poloviny 18. století, kdy byl díky reformám Marie Terezie a Josefa II. podporován rozvoj hospodářství a obchodu (Čapka a Santlerová, 1999).

Roku 1751 byla v Brně založena první banka a začaly vycházet brněnské noviny. Od roku 1764, kdy byla založena první soukenická továrna, se začala rozvíjet textilní výroba (Kusák a kol., 1971). Jelikož byla k provozu manufaktur a továren potřeba voda, stavěly se nejčastěji u náhonů řek Svatky a Svitavy. Pozůstatky tehdejších továren se proto nacházejí hlavně v oblasti Starého Brna, Zábrdovic a Trnité. (Ryšková, 2018). Rozvoj manufaktur s sebou přinášel i rychlý nárůst počtu obyvatel, kteří přicházeli za prací z okolních obcí a hledali si bydlení poblíž. Výstavba nových domů, které se už za hradby města nevešly, tak způsobila rychlé rozrůstání se předměstí, kde se vytvářely základy budoucích dělnických kolonií, ve kterých žila koncem 18. století většina z tehdejších 23 tisíc Brňanů (Čapka a Santlerová, 1999).

Začátkem 19. století bylo Brno obýváno napoleonskými vojsky. Nejdříve v roce 1805 (před a po bitvě u Slavkova) a po druhé v roce 1809. Při svém druhém pobytu dal Napoleon rozbít hradby města, čímž bezděky napomohl jeho další výstavbě a rozvoji. Střed města se takto spojil s přilehlými předměstími, kde vznikaly nové obytné domy a rozšiřovala se výrobní průmyslová část města (Kusák a kol., 1971). V této době byla započata průmyslová revoluce a z Brna se

tak koncem první poloviny 19. století stalo průmyslové centrum (Čapka a Santlerová, 1999). Město se rozdělilo na severozápadní část, která sloužila k bydlení,

a jihovýchodní neboli průmyslovou část. Toto rozložení města přetrvalo do jisté míry dodnes (Vyskočil, 2014).

V roce 1869 se v Brně zavedla první tramvajová doprava, kde byly vozy taženy koňmi. Osmi kilometrová tramvajová dráha sloužila pouze v letních měsících a vedla z Králova Pole, přes Staré Brno až do Pisárek. Roku 1884 byla v Brně zřízena tramvajová doprava, která byla poháněna párou. Sloužila k přepravě osob i nákladu. Od roku 1900 se pak nově setkáváme s tramvajemi poháněnými elektrickým proudem (Čapka a Santlerová, 1999).

První lokomotiva přijela z Vídně do Brna v roce 1839. Železniční spojení se pak dále rozrůstalo a s ním i textilní výroba, se kterou je Brno spojováno dodnes. Kromě textilního průmyslu se v Brně rozvíjel i průmysl strojírenský (Kusák a kol., 1971). Důležitou roli sehrálo založení tří brněnských závodů: První brněnské strojírny, Vaňkovky a Královopolské strojírny (Čapka a Santlerová, 1999). Dnešní Nákupní galerie Vaňkovka, byla dříve nazývána Wannieckova továrna, sloužila jako továrna na výrobu cukrovarských strojů. Byla to první továrna na světě, ve které se vyráběly difuzéry na získávání cukerné šťávy z cukrové řepy (Zřídka Veselý, 1993). První brněnská strojírna byla akciovou společností, která vznikla sloučením dvou původních strojíren, strojírny Thomase Bracegirdleho a strojírny rodiny Luzových. Zabývala se výrobou parních kotlů a textilních strojů. V roce 1900 se První brněnská strojírna rozšířila o Wannieckovu továrnu a koncern se tak stal jedním z nejvýznamnějších strojírenských závodů Rakouska-Uherska. Jako první v monarchii zavedl výrobu parních turbín (Vyskočil, 2014). Koncem 19. století byla založena Královopolská strojírna, která měla pro Brno velký význam. Vyráběly se zde cisternové vozy, chladicí vagony a také stroje na obrábění dřeva. Královopolská strojírna v Brně funguje dodnes (Cibulka a Spišák 2012).

Brno po staletí zůstávalo městem, ve kterém se mísily různé národnosti. Podle sčítání lidu, které proběhlo v roce 1910, mělo Brno více než 125 tisíc obyvatel, z nichž se 41 tisíc přihlásilo k češtině a 81 tisíc k německé dorozumívací řeči. Ve městě pak vedle sebe vznikaly německé a české spolky, které byly zaměřeny různými směry. Později se zakládaly i politické strany. Vypuknutí první světové války vyvolalo v Brně velké vzrušení a radnice s německými nacionalisty vítala válku nadšeně. Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byla správa města předána do českých rukou. V roce 1919 vzniklo Velké Brno připojením 26 většinou českých obcí, které se staly brněnskými předměstími. Královo Pole bylo největší. Rozloha Brna

se tak pětinasobně zvýšila a počet obyvatel se rozrostl na 210 tisíc. Sčítání lidu, které proběhlo v prosinci 1930 zaznamenalo 265 tisíc obyvatel Brna z nichž se 200 tisíc (77 %) hlásilo k národnosti české a 52 (20 %) tisíc k národnosti německé (Čapka a Santlerová, 1999).

V době I. republiky bylo Brno zemským hlavním městem. Sídlili zde nejvyšší soudní úřady. Místní architektonická tvorba byla na vysoké úrovni a její úspěch sahal až za hranice republiky (Tučka a Flodrová, 2005). Vznik republiky znamenal pro Brno i rozvoj českého školství. Byly založeny tři vysoké školy. V prosinci roku 1918 Vysoká škola zvěrolékařská, v lednu 1919 Masarykova univerzita s fakultami lékařskou, právnickou, přírodovědeckou a filozofickou, a v červenci 1919 vysoká škola zemědělská. Ve 30. letech 20. století přibyla i vysoká škola pedagogická (Čapka a Santlerová, 1999).

Rozvíjela se městská hromadná doprava. Kromě tramvají začaly městem jezdit od roku 1930 i autobusy. V průběhu 20. let klesal význam textilního průmyslu (Čapka a Santlerová, 1999). Po první světové válce byl v popředí strojírenský průmysl. Vznikla brněnská Zbrojovka, která byla dodavatelem zbraní pro Československou armádu. Ve 30. letech se stala nejvýznamnějším výrobcem zbraní na světě (Zřídka Veselý, 1993). Koncem 20. let se začalo budovat nové brněnské výstaviště, které mělo sloužit k propagaci brněnského průmyslu. V roce 1928 bylo otevřeno výstavou soudobé kultury v Československu. V roce 1936 byla na řece Svatce zahájena výstavba Kníničské přehrady s vodní elektrárnou. Byla pro město nejen zdrojem pitné vody, ale i místem rekreace. Ve 30. letech dochází k útlumu hospodářské činnosti v důsledku celosvětové hospodářské krize (Čapka a Santlerová, 1999). Brněnský průmysl velmi utrpěl i v období protektorátu, během něhož bylo mnoho firem zrušeno. Také konec války, kdy byla vybombardována čtvrtina průmyslových výroben, se na rozvoji průmyslu velmi podepsal (Vyskočil, 2014).

V dubnu 1945 bylo Brno osvobozeno Ruskými vojsky, v jejichž čele stál maršál Radion Jakovlevič Malinovskij. Po válce se Brno rozvíjelo dále jako průmyslové, správní, společensko-kulturní a vědecké centrum Moravy. Nadále se rozšiřovala předválečná strojírenská výroba, ale zároveň vznikaly i továrny nové (Čapka a Santlerová, 1999). Velmi významnou se stala brněnská značka traktorů Zetor. Její kořeny sahají do poválečného období. První traktor s názvem Zetor Z 25 byl vyroben 15. března 1946. Několik měsíců poté Obchodní živnostenská komora Československé republiky značce udělila ochrannou známku. Název značky vznikl přepisem písmene „Z“, které se objevovalo ve znaku brněnské Zbrojovky a spojením dvou posledních písmen slova traktor (Zetor [online]).

Brno se začalo obklopotovat panelovými sídlišti a spojení se zahraničím se postupně vytrácelo. Od roku 1989 se Brno opět stává městem kultury, průmyslu a obchodu (Tučka a Flodrová, 2005).

2.2 Název města

O původu názvu Brna se vede hodně spekulací. Dnes je u slova Brno obecně uznávaným kořenem staroslovanské „brn“, což znamená jíl či bláto. Z tohoto základu odvozujeme, že šlo o osadu na bahnitém terénu (Zřídka veselý a kol., 1993).

2.3 Znak města

Znak Brna představuje gotický štít se čtyřmi stříbrno – červenými pruhy. Ke vzhledu štítu neexistuje žádná pověst ani legenda. Domníváme se však, že pruhy symbolizují řeky Svratku a Svitavu, kdy širší pruh je Svratka a užší Svitava. Červené pruhy pak představují těmito řekami rozdělené město (Eliášek, 2016).

Obrázek 2: Znak města Brna (Zdroj: Wikipedia.org [online])

3 Památky města

V Brně bylo v průběhu věků postaveno mnoho zajímavých staveb. Nacházíme zde fragmenty vystavené v románském nebo gotickém stavebním slohu, renesanční i barokní stavby a v neposlední řadě také novodobější stavby funkcionalistické. V roce 1989 bylo historické jádro města prohlášeno za městskou památkovou rezervaci (Kuča, 1991).

3.1 Hrad Špilberk

Hrad Špilberk leží západně od historického jádra města (Glet, 2017). Svůj název převzal z německého „Spigelberk“, což znamená vyvýšené místo (Janíček, 2019). Obklopují ho mohutné hradby s příkopem. Ve 13. století ho začal budovat Přemysl Otakar II. jako sídlo moravských markrabat (Glet, 2017). Špilberk však nebyl českými panovníky příliš navštěvován, což platilo i o osobě pozdějšího českého krále Karla IV. Pobývala tu ale jeho první manželka Blanka poté, co musela opustit Prahu. Skutečným královským sídlem se hrad stává až za vlády moravského markraběte Jana Jindřicha a jeho syna Jošta v polovině 14. století. Vláda těchto „moravských“ Lucemburků trvala jen 60. let, ale patří k nejvýznamnějšímu období v dějinách hradu. Po Joštově smrti a za vlády krále Zikmunda pozbývá hrad svou rezidenční funkci, ale nabývá na síle jeho význam vojenský, což se potvrdilo v době husitských válek (Vaněk, 2001).

V 15. století začal Špilberk chátrat a byl několikrát zastavován. Moravští stavové si však uvědomovali význam hradu pro celou českou zemi, a především pro město Brno. Obávali se, že by zamýšlený prodej hradu do cizích rukou mohl znamenat pro Brno zkázu, a proto se rozhodli, že jej odkoupí. Následně ho prodali městu Brnu, které ho vlastnilo dalších 60 let. Po bitvě na Bílé hoře byl císařem Ferdinandem II. hrad městu odebrán a navrátil se tak zpět do majetku země. V době třicetileté války hrad chátral a nezdálo se, že by měl ještě kdy sehrát významnou roli. To se změnilo v roce 1645, kdy Brno společně s hradem Špilberkem odolalo tříměsíčnímu dobývání Švédskou armádou (Vaněk, 2001).

V 17. a 18. století se z něj stala barokní pevnost a poté vězení. Uvězněn zde byl například známý zločinec Babinský, ale také mnoho politických vězňů (Glet, 2017). Špilberské vězení se nevyhnulo, ani plukovníku baronu Trenckovi, který tu po svém ročním pobytu zemřel (Svobodová, 2008). O třicet pět let později rozhodl císař Josef II. přeměnit toto pevnostní vězení v civilní věznici, která byla určena pro nejtěžší zločince. Pro ně pak byla upravena dosud ne příliš využívaná součást místního pevnostního systému – kasematy. Tam bylo možné umístit

více než 200 vězňů, kteří byli používáni k těžkým pracím nejen na pevnosti, ale i mimo ni. Od 90. let 18. století byli v nadzemních prostorách pevnosti uvěznováni lidé, které můžeme označit za tehdejší politické vězně, například francouzští revolucionáři, italští vlastenci a podobně. V této době Špilberk pozbývá významu vojenského a zůstává už pouze velkým civilním vězením. O tuto změnu se zasadila francouzská armáda císaře Napoleona, která při odchodu z Brna roku 1809 zničila důležité části opevnění Špilberku. V polovině 19. století zrušil císař František Josef I. špilberskou věznici a její bývalé prostory sloužily po dalších 100 let jako vojenské kasárny. Ve 20. století vstupuje Špilberk znovu do lidského povědomí jako hrad – vězení. Poprvé se tak stalo v období první světové války, kdy zde byly uvězněni provinilí vojáci, ale i civilisté, kteří nesouhlasili s rakouským režimem. Podruhé se stal Špilberk místem utrpení pro několik tisíc českých vlastenců, kteří zde byli uvězněni v prvním roce nacistické okupace Československa. Někteří z nich tu zemřeli, jiní byli odesláni do německých věznic nebo koncentračních táborů. V letech 1939–1941 zde německá armáda provedla rozsáhlou přestavbu, kterou byla vybudována kasárna v romanticko-historizujícím duchu tehdejšího Německa. Po válce na hradě sídlila Československá armáda, jejímž odchodem v roce 1959 se Špilberk zbavuje svého vojenského období a o rok později se stává sídlem Muzea města Brna. Z původního gotického hradu se zachovaly jen zbytky, a tak se dnešní Špilberk již pramálo podobá původnímu středověkému hradu (Vaněk, 2001). Na nádvoří se nachází hradní studna, která má hloubku 114 metrů. Nad studnou visí novodobější zvonkohra s reliéfní výzdobou od sochaře Otmara Olivy (Svobodová, 2008).

V druhé polovině 19. století byl zbudován park, rozpínající se kolem hradu. Lze tu spatřit sochy sv. Jana Nepomuckého a hudebního skladatele Pavla Křižkovského. Terasu u vstupu do hradu zdobí pomník plukovníka Jeana Louise Radiuta de Souches, který získal uznání za obranu Brna v roce 1645 (Tučka a Flodrová, 2005).

Od roku 1962 je hrad národní kulturní památkou. Prošel rozsáhlou rekonstrukcí a bývalé vězeňské kobky a kasematy byly znovu zpřístupněny (Čapka a Santlerová, 1999). V nadzemních částech hradu jsou kromě stálých expozic pořádány i příležitostné výstavy. V létě se na hradních nádvořích konají divadelní představení, koncerty a různé kulturní vystoupení (Vaněk, 2001).

Obrázek 3: Hrad Špilberk (Zdroj: vlastní)

3.2 Katedrála sv. Petra a Pavla

Katedrála sv. Petra a Pavla je dominantou města Brna. Stojí v centru na návrší a tvoří typickou brněnskou siluetu (Obůrková, 2005). Již ve 12. století se tu setkáváme s románským kostelíkem, který se na konci 13. století stává kapitulním chrámem. V dalších stoletích byl několikrát přestavěn, například kvůli poškození, která na něm napáchala švédská vojska při obléhání Brna. Hlavní část kostela byla upravena v první polovině 18. století stavitelem M. Grimmem (Tučka a Flodrová, 2005). Kostel byl povýšen na katedrálu v roce 1777, kdy tehdejší papež Pius VI. zřídil v Brně biskupství. Katedrála pak přijala do svého názvu kromě svatého Petra také Pavla. Obě novogotické věže, které jsou dominantou města Brna, pocházejí až z počátku 20. století. Původně měla být věž pouze jedna, ale brněnští duchovní toužili mít katedrálu duchem francouzskou, a tak má katedrála své dvě typické věže (Biler, 2020).

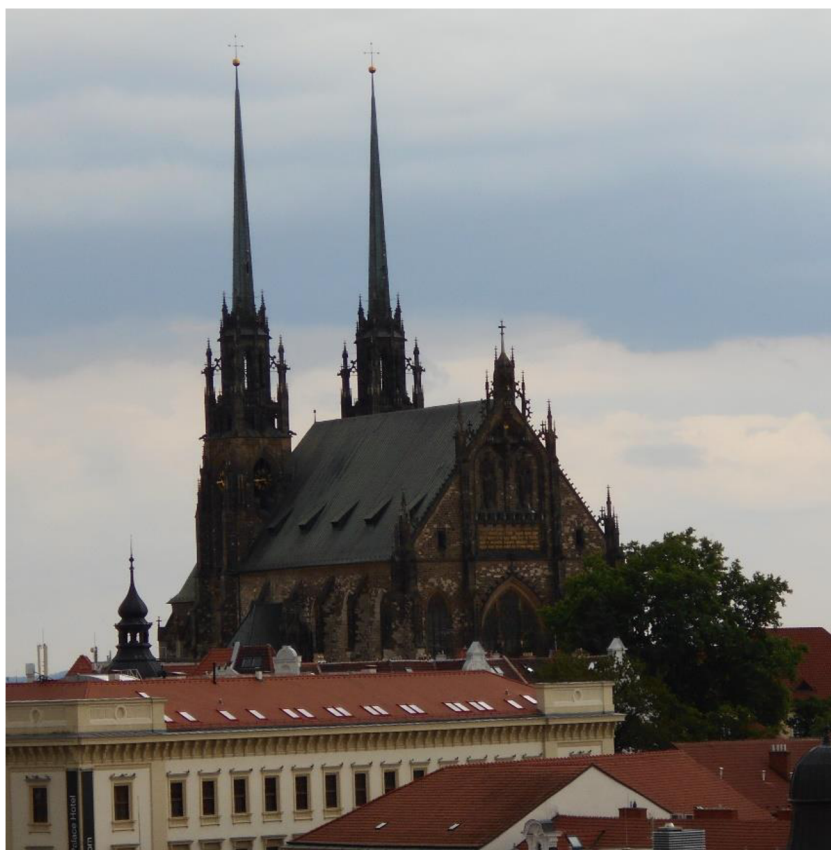
Dvě nejstarší umělecká díla zdobící katedrálu jsou socha Madony s dítětem ze 14. století a gotická Pieta pocházející z poloviny 15. století. K nejmladším dílům naopak patří soubor čtrnácti sochařských děl vyobrazujících Křížovou cestu, která vytvořil sochař Jiří Marek. U schodiště vedoucího od Zelného trhu k Petrovu se tyčí barokní sochy sv. Petra a sv. Pavla pocházející z 18. století (Tučka a Flodrová, 2005).

Petrov, jak katedrálu nazýváme zkráceně, je národní kulturní památkou České republiky. Denně se s ním můžeme setkat na desetikorunové minci, kde je vyobrazena jeho silueta (Eliášek, 2016).

K Petrovu se váže pověst o útoku švédských vojsk na Brno. Podle pověsti bylo město zachráněno díky lsti, kdy Brňané nechali zvonit poledne o hodinu dříve. Od té doby se na Petrově zvoní poledne v 11 hodin (Dvořáček, 2020). Pověst vypráví o obléhání Brna Švédskými vojsky v čele s velitelem Torstensonem, který věřil, že město do tří dnů dobude. Brněnští obyvatelé však bojovali, co jim síly stačily, a tak se zde Švédská vojska zasekla na čtyři měsíce. Jelikož trval boj moc dlouho, rozhodl velitel, že další den vojsko zaútočí a Brno naposledy, a pokud se švédští vojáci za hradby města nedostanou, než na Petrově zazvoní poledne, odtáhnou navždy pryč. Toto jeho rozhodnutí zaslechl místní hospodský, který informaci poslal dál. Den nato Brno Švédům málem podlehlo, když se náhle rozezněly zvony na Petrově. Hodiny ukazovaly teprve jedenáct, ale Torstenson je neviděl. Slyšel zvonit poledne a přesně jak slíbil, tak dodržel. Švédská vojska se dala na ústup. Jako připomínka tohoto vítězství Brňanů nad Švédy se na Petrově zvoní poledne v jedenáct hodin dodnes (Šrámková a Sirovátka, 1991).

Kolem katedrály se rozprostírá park nazvaný Denisovy sady. Park je nazýván podle francouzského historika a znalce českých dějin Ernesta Denise, který se přátelil s naším prvním Československým prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem. Spolu s Masarykem se podílel na vzniku Československé republiky (Rejnuš, 2012). Tyto sady jsou považovány za druhý nejstarší park v Brně hned po parku Lužáneckém. O vzhled parku se zasloužil šestnáctiletý architekt Franz Klein. Před vznikem parku tudy vedla křižová cesta. Vzniklý park byl původně pojmenován po císaři Františku I. a nazýval se Františkův park (Biler, 2020).

Na památku ukončení napoleonských válek byl uprostřed tohoto parku v roce 1818 vystavěn obelisk, který nese název Památník míru (Tučka a Flodrová, 2005). Obelisk měřící 20 metrů stojí na kvádrovém podstavci, na němž jsou vyobrazeni čtyři pozlacení lvi. Kromě lvů jsou do desek vyryta slova uznání jako vzpomínka na ty, kteří padli během napoleonských válek. Celé obložení obelisku je vyrobeno z mramoru pocházejícího ze Šemberovy skály na Hádeckém kopci (Rejnuš, 2012).

Obrázek 4: Katedrála sv. Petra a Pavla (Zdroj: vlastní)

3.3 Zelný trh

Zelný trh se dříve nazýval Horní trh. Je to malé náměstíčko ležící v historickém centru Brna nedaleko od Staré radnice. Vzniklo při založení města Brna ve 13. století. Svě jméno získalo díky trhům, které se zde konaly. Dodnes se zde prodává ovoce a zelenina (Obůrková a Sanža, 2012). V 15. století začaly pod náměstím vznikat sklepní prostory, které sloužily jako ochlazovny k uskladnění nápojů a potravin. Ze sklepení byly vyvedeny větrací komíny a podlahu tvořila hlína či cihly (Svoboda, 2001).

Uprostřed Zelného trhu stojí barokní bohatě zdobená kašna Parnas, která byla postavena v letech 1690–1695 podle návrhu rakouského architekta Johanna Bernarda Fischera z Erlachu (Obůrková a Sanža, 2012). Svůj název získala podle vápencového pohoří, které se nachází v Řecku a k němuž nás odkazuje to, že je vyrobena z vápence, i když ten pochází z brněnské Stránské skály (Rejnuš, 2012). Kašnu tvoří otevřená jeskyně, ve které je vyobrazena stojící postava Hérakla, řeckého boha, syna Dia a Alkmény. Hérakles svírá v levé ruce kyj a pravou rukou drží na řetězu trojhlavého psa (Stehlík, 1996).

Druhou sochařskou dominantou Zelného trhu je sousoší Nejsvětější Trojice, kterou vystavěl brněnský sochař Antonín Schweigl. Jsou zde vyobrazeny sochy Boha otce, Krista a Ducha svatého s dalšími svatými patrony. Vzniklo v 18. století na počest svatořečení sv. Jana Nepomuckého a na počest obnovení bratrstva Nejsvětější Trojice (Kroupa a kol., 2015).

Ve spodní části trhu stojí budova divadla Reduta, která je jednou z nejstarších divadelních budov v Evropě (Obůrková a Sanža, 2012). U hlavního vchodu do divadla se nachází chlapecká socha s hlavou dospělého muže, jenž nám je vzpomínkou na významného hudebního skladatele Wolfganga Amadea Mozarta, který zde v roce 1767 koncertoval (Rejnuš, 2012).

V horní části trhu se nachází palác Hausperských z Fanalu, ve kterém nalezneme Divadlo Husa na provázku, které je známé svojí experimentální tvorbou (Tučka a Menšíková, 2008). Divadlo založil roku 1967 dramaturg Bořivoj Srba se svými kamarády (Biler, 2020). Název divadla vznikl podle stejnojmenné knihy Jiřího Mahena (Rejnuš, 2012). V roce 1969 za vlády Gustava Husáka bylo divadlo pod striktní cenzurou přejmenováno na Divadlo na provázku. Dodnes se vedou úvahy o tom, že Husák nechal slovo husa z názvu vyřadit, aby předešel možným posměškům spojených s jeho jménem. Po sametové revoluci byl název změněn zpět na svoji původní verzi (Janíček, 2019). Mezi nejvýznamnější herce tohoto divadla patřili Bolek Polívka a Miroslav Donutil (Rejnuš, 2012).

Kousek od Divadla Husa na provázku se nachází významná barokní budova Dietrichsteinského paláce, který dal v letech 1614–1620 vystavět kardinál Dietrichstein. Palác sloužil k mnoha různým účelům. Na počátku 19. století zde sídlil zemský soud a v roce 1818 se z prostoru stalo přírodovědně a historicky zaměřené muzeum (Rejnuš, 2012). V areálu Dietrichsteinského paláce lze spatřit torzo Merkurovy kašny, jejímiž hlavními sochami jsou antický bůh Merkur a bůh vod i moří Neptun. Tato kašna dříve stála na dnešním náměstí Svobody (Tučka a Flodrová, 2005). Dnes slouží budova Dietrichsteinského paláce jako Moravské zemské muzeum (Rejnuš, 2012). Toto muzeum bylo založeno v roce 1817 a jeho vznik souvisí s tehdejší osvěcenským myšlením, které způsobilo možnost rozvoje vědy. Muzea, která vznikala na počátku 19. století, byla chápána jako nové vědecké instituce. Sbírkový muzeum obsahuje předměty, které vypovídají o historii Moravy od pravěku přes Velkou Moravu až po charakteristiku období 14. – 15. století. Najdeme tu i sbírky přírodovědné, které zahrnují mineralogicko-petrografickou expozici a paleontologickou expozici (Mzm.cz [online]).

Obrázek 5: Kašna Parnas (Zdroj: vlastní)

3.4 Stará radnice

První zmínky o Staré radnici pocházejí ze 13. století. Původně zde stál samostatný dům s věží, ve kterém se pořádala zasedání městské rady. Za domem vedla Mečová ulice, která spojovala dvě důležitá tržiště, dnešní Zelný trh a Dominikánské náměstí (Zřídka Veselý, 2005).

V Mečové ulici je na zdi domu gotická kamenná maska představující hlavu muže (Zřídka Veselý, 2005). Pověst o ní pochází z doby husitských válek. Když se husité snažili dobýt Brno, věděli, že se jim to povede pouze za pomoci Isti. Velitel husitů se spojil s několika přívrženci, kteří mu dali slovo, že brány Brna otevřou, a tak mu město vydají. Husité však čekali za branami města marně. Jejich plán vyzradil šašek císaře Zikmunda, který se o zradě dozvěděl a varoval brněnské radní. Šašek byl odměněn a šest husitských přívrženců v čele s radním Haasem bylo zatknuto a popraveno. Pro výstrahu nabodli hlavu radního Haase na kopí a vystavili ji na radnici. Sochař pak podle ní vytesal kamennou hlavu, kterou zazdili u zadní brány Staré radnice (Šrámková a Sirovátka, 1984). Čapka a Santlerová popisují ve své knize konec pověsti rozdílně. Podle nich bylo popraveno pouze pět radních a radní Haas byl zazděn zaživa. Postupem času jeho hlava zkameněla a zůstala na fasádě dodnes (Čapka a Santlerová, 1999).

Radnice byla na konci 15. století považována za nejvíce bezpečné místo v Brně. Byly zde uloženy městské písemnosti a významné dokumenty. Na přelomu 15. a 16. století se radnice rozrostla o pozdně gotické přístavby. Jedna z přístaveb sloužila jako městská věznice (Zřídka Veselý, 2005). Všechny místnosti Staré radnice byly od středověku až do roku 1935 využívány městskou samosprávou a bylo odtud řízeno celé město. Mezi nejstarší místnosti, které zde najdeme, patří Křišťálový a Ernův sál, které dříve sloužily k zasedání městské rady a k soudnímu jednání (Tučka a Flodrová, 2005).

Velmi důležitou částí radnice byla radniční věž, která sloužila ke strážení města. V období renesance byla zvýšena o necelé 4 metry a o 300 let později o dalších 5 metrů, aby byla vyšší než okolní domy. Pro veřejnost byla tato věž s rozhlednou zpřístupněna až v roce 1972 (Rejnuš, 2012).

Radniční portál má pozdně gotickou podobu a pochází z roku 1511. Je považován za dílo brněnského sochaře Antonína Pilgrama, který se rovněž podílel na stavbě kostela sv. Jakuba. Portál je tvořen pěti věžičkami. Na vnitřních věžičkách jsou vyobrazeny postavy radních či měšťanů a na krajních můžeme vidět postavy heroldů. Prostřední nejvyšší věžička je prohnutá a je na ní vyobrazena socha Spravedlnosti (Wagner, 1961). Pokroucené věžičce radničního portálu se připisuje známá brněnská pověst. Ta vypráví o tom, že stavbu brněnské Staré radnice dostal na starost kamenický mistr z Prahy se svými pomocníky. Radní si přáli, aby byla radnice výjimečná, a tak jim za jejich práci slíbili tučnou odměnu. Muži se pustili do díla, a když byli skoro hotovi, žádali o menší zálohu. Radní se začali ošivát a řekli, že jim mzdu vyplatí, až ukážou, co umí. Co kdyby se jim jejich práce nelíbila? Slavného mistra se tato slova velmi dotkla. Jednání radních bylo křivé, a tak se rozhodl udělat stejně tak křivou i prostřední věžičku na portále. Na druhý den radní uviděli jeho dílo a chtěli ho potrestat. On však mezitím z města zmizel a už se nikdy nevrátil (Šrámková a Sirovátka, 1984).

V průjezdu Staré radnice visí dřevěné kolo, které je známým brněnským symbolem. Váže se k němu pověst o kolářském mistru z Lednice, který se vsadil o 12 tolarů. Měl během jednoho dne porazit strom, vyrobit z něj kolo a dokutálet jej až do Brna. Jako vzpomínka na tuto pověst se v Lednici každoročně koná akce koulení dřevěného kola z Lednice do Brna (Eliášek, 2016).

Na stropě průjezdu Staré radnice visí vycpaný krokodýla nilský, který je druhým významným brněnským symbolem (Eliášek, 2016). Pověst o tomto brněnském drakovi vypráví, že byl viděn na kopci za Brnem. Měšťané však historci nevěřili a smáli se jí. Drak však začal žrát obyvatelům dobytek a zpráva o něm se rozkřikla. Lidé se začali bát. Muži se rozhodli, že na

draka udělají hon. Když ho uviděli, zalekli se a utekli. Na radnici si lámali hlavu, co s drakem udělají. Nakonec po městě vyhlásili, že kdo draka zabije, dostane sto zlatáků. Dlouhou dobu trvalo, než se našel odvážlivec, který by s drakem bojoval. Jednoho dne do města přišel vychytralý řezník, kterému se odměna zalíbila. Požádal občany o čerstvou kůži z vola a pytel syrového vápna. Řezník zašil pytel s vápnem do kůže a odvezl jej na místo, kde drak sídlil. Vylezl na strom a pozoroval, co se bude dít. Drak ucítil kořist a celou ji sežral. Jelikož dostal žízeň, odplazil se k řece a pil. Po chvíli se v něm začalo vápno hasit, břicho se mu nadmulo a bylo po drakovi. Brňané se radovali a řezník dostal svoji odměnu. Na památku si měšťané draka pověsili do průjezdu Staré radnice (Šrámková a Sirovátka, 1991).

Obrázek 6: Věž Staré radnice (Zdroj: vlastní)

3.5 Náměstí svobody

Náměstí svobody se původně nazývalo Dolní trh. Dnes je považováno za hlavní náměstí v centru Brna (Filip, 1998). V době středověku bylo náměstí místem pro konání všech důležitých událostí, jako byly například výroční trhy, na kterých se slézali řemeslníci a obchodníci ze širokého okolí (Flodrová, 2007).

Na náměstí stál původně gotický kostel svatého Mikuláše, který byl na konci 19. století odstraněn (Filip, 1998). Během jeho demolice byly objeveny dva náhrobní kameny, které jsou umístěny ve zdi Moravského zemského muzea na Biskupském dvoře. Původní dvě barokní sochy sv. Mikuláše a sv. Martina, které byly součástí kostela, byly rovněž přemístěny. Lze je vidět v kostele sv. Máří Magdalény (Svoboda, 2001).

V roce 1901 byla proražena Hřbitovní ulička vedoucí ke hřbitovu u kostela sv. Jakuba a tím vznikla ulice spojující toto náměstí s Moravským. Během těchto úprav byl zbourán palác Mitrovských, ze kterého je dochován pouze portál zdobící dnešní vchod do budovy Moravského zemského muzea směrem od nádvoří Biskupského dvora (Tučka a Flodrová, 2005).

Dominantou náměstí je barokní Mariánský sloup, který byl postaven jako památka na období morové epidemie v 70. letech 18. století. Sloup je zdoben sochou Panny Marie ve zlacené mandorle. Navrhl jej stavitel Jan Křtitel Erna a byl postaven roku 1680 (Kroupa a kol., 2015).

Současný název náměstí se pojí se slovem svoboda a souvisí s nově nabytou svobodou v roce 1918. V roce 1939 bylo náměstí přejmenováno na Adolf-Hitler-Platz. Brňané se však tímto názvem Hitlerovi nezavděčili a náměstí se po dvou dnech vrátilo ke svému původnímu názvu. Náměstí obklopují nesourodé budovy. Prosklená budova Komerční banky pocházející z roku 1930 je významnou moderní prvorepublikovou stavbou architektů Bohuslava Fuchse a Ernsta Wiesnera. Mezi historicky ceněné pak patří renesanční Dům pánů z Lipé, který pochází z 16. století (Biler, 2020). Jedná se o čtyřpatrový palác postavený v renesančním stylu. Svůj původní název Schwanzův palác nesl po svém bývalém majiteli Kryštofu Schwanzovi, který obchodoval s vínem. Dodnes nám ho připomínají vinné révy zdobící fasádu domu (Eliášek, 2016). Nejnovějším architektonickým přírůstkem na náměstí je nepřehlédnutelný černý obelisk, tedy orloj postavený v roce 2010 (Biler, 2020). Výška orloje je 5,8 metrů a měl by Brňanům připomínat neúspěšné obléhání města švédskými vojsky. Jde totiž o kamenný náboj černé barvy, který v sobě skrývá hodinový stroj. Na památku pověsti tento orloj hraje každý den v 11 hodin melodii a v jednom z otvorů tohoto díla se objeví skleněná kulička, kterou si může návštěvník Brna ponechat (Eliášek, 2016).

Vzhledem k velké rozloze tohoto náměstí jsou zde konány významné brněnské události, jako například slavnosti vína a piva (Biler, 2020).

Obrázek 7: Mariánský sloup (Zdroj: vlastní)

3.6 Kostel sv. Jakuba

Kostel sv. Jakuba najdeme na Jakubském náměstí, dříve nazývaném Za svatým Jakubem či dnešním tzv. Jakubáku v centru Brna (Brno, 2018).

První zmínky o kostele pochází z období 13. století. Jednalo se o trojlodní baziliku se dvěma věžemi na západní straně, která byla postavena v románském stylu. Tato bazilika byla zbourána a na místo ní byl vystavěn pozdně gotický chrám stojící zde dodnes (Dvořáček, 2020). Pyšní se 92 metry vysokou věží, která tak nese statut nejvyšší kostelní věže v Brně (Tučka a Flodrová, 2005).

V dochované předsíni v nadpraží uvnitř kostela je k vidění kamenická značka Antona Pilgrama s textem: „1502 Ist Angela/n/gen dy Seiten“ což v překladu znamená: „V roce 1502 jsou započaty boční stěny.“ Tato značka nám připomíná Pilgramovo autorství. Byl to sochař a kameník působící několik let v Brně. Později se přesunul do Vídně (Farnost sv. Jakuba Brno [online]).

Vnitřek kostela byl v období 17. a 18. století barokizován. Hlavní barokní oltář byl v 19. století nahrazen oltářem novogotickým, vyrobeným sochařem Janem Tomolou (Svobodová, 2008). Chybí zde vitráže oken vyhotovené umělcem Karlem Geylingem, které byly během leteckého náletu na Brno v roce 1944 zničeny. Dochovala se však kazatelna z roku 1525, dřevěný gotický kříž z 2. poloviny 14. století a vzácné renesanční a barokní náhrobky významných osobností. Najdeme zde například náhrobek vojevůdce Louise Raduita de Souchese, který stál v čele obránců Brna při jeho obléhání Švédy (Tučka a Flodrová, 2005). Náhrobek je umístěn za hlavním oltářem kostela. Zdobí jej kovová socha klečícího vojevůdce (Biler, 2020).

Kolem kostela byl původně zbudován hřbitov, který byl v roce 1785 zrušen a všechny pozůstatky z něj byly uloženy do kostnice (Tučka a Menšíková, 2008). Svatojakubská kostnice byla po dlouhá léta zapomenuta a až v roce 2001 došlo k jejímu znovuoživení. Právem ji můžeme považovat za druhou největší kostnici v Evropě (Eliášek, 2016).

Ke kostelu se váže také známá brněnská pověst o neslušném mužíčkovi, který vystrkuje zadek směrem ke katedrále sv. Petra a Pavla. Pověst vznikla jako posměch úspěšnému staviteli Petrova (Dvořáček, 2020). Vypráví o tom, že během stavby kostela sv. Jakuba se muselo hodně šetřit, jelikož se ve stejném čase přestavoval i chrám na Petrově. Stavbu Petrova měl na starost oblíbený mistr Zierholt, jehož práce však postupovala velmi pomalu. Stavbu Jakubského kostela dostal na starost stavitelský a sochařský mistr, který velmi kritizoval Zierholtovu pomalou práci. Jednoho dne vyslovil, že bude s prací na kostele hotový dříve, než bude dokončena stavba Petrova. Jeho slova se velmi dotkla měšťanů, kteří se začali bouřit. Nelíbilo se jim, že kameník dělá v jejich městě rozpory a chtěli ho z města vyvést. Kameník si však vyprosil, aby mohl, než město opustí, dokončit stavbu věže s gotickým oknem. Měšťané mu vyhověli, ale nestačili se divit, když další den viděli nad okenním rámem vytesaného mužíčka, jenž vystrkuje holý zadek směrem k Petrovu. Tak se jim kameník pomstil za to, že ho z města vypudili (Čapka a Santlerová, 1999).

Obrázek 8: Socha neslušného mužička (Zdroj: Visitbrno.cz [online])

3.7 Mahenovo divadlo

Mahenovo divadlo se původně nazývalo Německé městské divadlo, později divadlo Na hradbách či Janáčkovo divadlo. Stavba divadla započala v červenci 1881 a byla dokončena v roce 1882, kdy byl 31. října položen závěrečný kámen (Ndbрно.cz [online]). Jeho slavností otevření se konalo 14. listopadu 1882, během něhož se hrálo představení od Johanna Wolfganga von Goetha s názvem Egmont (Eliášek, 2016).

Divadlo nese jméno po známém brněnském dramatikovi Jiřím Mahenovi, který byl po vzniku samostatného Československého státu jeho prvním dramaturgem (Eliášek, 2016).

Stavbu budovy projektovali vídeňští architekti Ferdinand Fellner a Herman Helmer, kteří se specializovali na stavby divadel po celé Evropě (Tučka a Menšíková, 2008).

Budova je vyzdobena dórskými a korintskými sloupy. Na střeše budovy je umístěna socha boha Dionýsa, který spočívá na voze taženém panterou a lvem (Sedlák a Cejpek, 1998). Vnitřek budovy je bohatě zdoben v novobarokním stylu. Na stropě jsou vyobrazeny alegorické lunety, uprostřed nichž visí křišťálový lustr (Eliášek, 2016).

Mahenovo divadlo se proslavilo tím, že bylo prvním divadlem v Evropě, ve kterém byla zavedena elektřina. Zasloužil se o to Thomas Alva Edison, který si nechal patentovat vynález žárovky (Ndbрно.cz [online]). Dříve se v divadle používalo plynové osvětlení, avšak časté požáry vedly k tomu, aby se plynové osvětlení nahradilo elektrickým (Biler, 2020). Zajímavostí

je, že v celém městě v dané době nebyla zavedena elektřina a divadlo tak bylo napájeno z vlastní elektrárny. Osvětlení celého divadla Edison projektoval a použil k němu skoro 2000 žárovek. Sám však Brno navštívil až o čtvrtstoletí později (Eliášek, 2016).

Mahenovo divadlo stojí v místě, kde byly zbořeny původní městské hradby. Mělo se stát součástí okružní třídy, která se začala nově budovat. Za divadlem je tak dodnes zachován park, který se rozprostírá až na Moravské náměstí. Je jím odděleno centrum Brna od městského okruhu Koliště. V parku se nachází replika funkcionalistické Zemanovy kavárny od architekta Bohuslava Fuchse (Biler, 2020).

Obrázek 9: Mahenovo divadlo (Zdroj: vlastní)

3.8 Janáčkovovo divadlo

Janáčkovovo divadlo bylo zbudováno v druhé polovině 20. století. Ve letech svého vzniku bylo považováno za největší divadelní budovu v České republice (Tučka a Menšíková, 2008).

Stavba divadla byla plánována už od počátku 20. století. V té době byla uspořádána celá řada architektonických soutěží, kterých se zúčastnili i architekti Bohuslav Fuchs, Jan Kotěra nebo Josef Gočár (Biler, 2020).

Stavět se začalo až v roce 1958 podle návrhu architekta Jana Víška. Ke slavnostnímu otevření divadla došlo 2. října roku 1965. Divadlo je pojmenováno po významném moravském

hudebním skladateli Leoši Janáčkovi, jehož opera Příhody lišky Bystroušky toto slavnostní otevření zahájila (Eliášek, 2016).

V budově Janáčkova divadla se hrají především opery a balety, kromě nich zde vystupuje také brněnská filharmonie. V roce 2016 byly prostory před divadlem zrekonstruovány a byla zde zbudována moderní fontána připomínající oponu (Biler, 2020).

Obrázek 10: Janáčkovo divadlo (Zdroj: vlastní)

3.9 Mendlovo náměstí

Mendlovo náměstí je centrem Starého Brna. Až do konce 19. století tekl v místě dnešního náměstí říční náhon, na němž stál starý mlýn, takže toto místo často jako náměstí bráno nebylo. Až po přestavbě, kdy byla voda náhonu svedena pod zem, začalo získávat náměstí svoji současnou podobu (Flodrová, 2007).

Na náměstí dříve stála kaple sv. Prokopa a kostelík Panny Marie. Ten dostala královna Eliška Rejčka, vdova po českém králi Václavu II., od krále Jana Lucemburského v roce 1323 a založila zde klášter cisterciáček (Tučka a Flodrová, 2005). Součástí kláštera je bazilika Nanebevzetí Panny Marie pocházející z první poloviny 14. století, která je dominantou Mendlova náměstí (Tučka a Flodrová, 2005). Jde o velmi architektonicky složitou stavbu postavenou v gotickém slohu. Vyniká netypickým půdorysem a zdmi z režných cihel, které zde byly použity vůbec poprvé (Filip, 1938). Co se týče interiéru, prošla mnoha barokními úpravami. Stříbrný oltář, který pochází z roku 1736, je pokládán za nejcennější stříbrnickou práci na Moravě. Do oltáře je zasazen obraz Černé madony, jenž věnoval v roce 1356 císař Karel IV. augustiniánům.

Obraz je ctěn jako ochránce města Brna (Eliášek, 2016). Zakladatelka kláštera královna Eliška Rejčka je zde v kryptě, nacházející se pod dlažbou hlavní lodě baziliky, pohřbena a dané místo je označeno dlaždicí s písmenem „E“ (Tučka a Menšíková, 2008).

V 18. století nechal císař Josef II. tento klášter zrušit a namísto cisterciáčků se sem z kostela sv. Tomáše přemístili augustiniáni, kteří zde během 19. století založili vědecké a kulturní centrum (Tučka a Flodrová, 2005). Žilo tu mnoho významných osobností, z nichž mezinárodního významu dosáhl přírodovědec a objevitel zákonů dědičnosti Gregor Mendel (Tučka a Menšíková, 2008). Po tomto zakladateli genetiky Johannu Gregoru Mendelovi, který zde působil v druhé polovině 19. století, je náměstí pojmenováno jako Mendlovo (Filip, 1938). Mendel byl mnichem, později opatem augustiniánského kláštera. Je známý pro své pokusy s křížením hrachu. Na základě svých výzkumů formuloval pravidla, která se stala třemi základními zákony dědičnosti. Je považován za zakladatele nového vědního oboru genetiky a průkopníkem biostatistiky, která byla ve své době novou vědeckou metodou (Eliášek, 2016).

V roce 1910 vytvořil vídeňský sochař Theodor Charlemont pomník jako vzpomínku na Mendelovu vědeckou práci. Pomník je umístěn na klášterním nádvoří (Flodrová, 2007). V části prostor augustiniánského kláštera je dnes otevřeno muzeum, které patří pod Masarykovu univerzitu. Tři prohlídkové okruhy se věnují Mendelově genetickému výzkumu, jeho roli opata, ale i jeho činnosti meteorologa a včelaře (Biler, 2020). V dnešní době slouží bazilika jako sídlo opata a augustiniánů České republiky (Tučka a Menšíková, 2008).

Mendlovo náměstí je také známé svým pivovarem, jehož kořeny sahají do daleké historie. První zmínka o pivovaru pochází již z roku 1243, kdy na tomto místě stál hostinec U modrého lva, v němž se pivo vyrábělo. O hostinci se lze dočíst v listině krále Václava I. Dodnes není známo, jak „pivovar“ vypadal. S jistotou víme, že pivovar náležel klášteru a pivo se čepovalo ve zmíněném hostinci, který pro klášter získala Eliška Rejčka. V roce 1872 započala výstavba nového pivovaru a pivo jím produkováno nese až do současnosti název Starobrno podle místa, kde je vyráběno (tedy na Starém Brně) (Flodrová, 2007). Dnes nám hostinec připomíná modrá mozaika lva vytvořená malířem a sochařem Milanem Klvaňou. Ta je umístěna na zdi starobrněnské pošty (Flodrová, 2003).

Obrázek 11: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie (Zdroj: Mendelje.cz [online])

3.10 Brněnské výstaviště

Brno patřilo mezi nejdůležitější průmyslová centra už od konce 19. století. Výstavba brněnského výstaviště začala v roce 1926 pod vedením architekta Josefa Kalouse (Brno, 2018). O dva roky později zde proběhla první výstava, která byla uspořádána při příležitosti oslavy deseti let vzniku Československé republiky. Nesla název Výstava soudobé kultury v Československu. Byla to významná událost, o čemž svědčí vysoká návštěvnost dvou a půl milionu lidí (Biler, 2020).

Celá koncepce výstaviště je ve funkcionalistickém stylu. V současné době je dominantou výstaviště kupolovitý pavilon Z, který byl postaven až v roce 1959 (Biler, 2020). Nejzajímavějším pavilonem, který se zachoval z původní výstavby, je průmyslový palác, tedy pavilon A. Jde o železobetonovou stavbu s rotundou (Tučka a Menšíková, 2008). V bývalém pavilonu D je od roku 2014 zábavný vědecký park VIDA! Science Centrum. Nejen děti se tu pomocí více než sto padesáti interaktivních exponátů učí pochopit, jak funguje svět. Tato expozice se dělí do čtyř okruhů: Člověk, Mikrosvět, Planeta a Civilizace (Eliášek, 2016).

Na výstavišti se konají různé akce, mezi nimiž je nejvýznamnější Mezinárodní strojírenský veletrh, který se koná každoročně na podzim (Biler, 2020).

Obrázek 12: Brněnské výstaviště (Zdroj: Ct24.ceskatelevize.cz [online])

3.11 Vila Tugendhat

Vila Tugendhat leží v brněnské čtvrti Černá Pole nedaleko centra Brna. Byla postavena ve funkcionalistickém stylu na přelomu 20. a 30. let dvacátého století. Na její výstavbě se podílel architekt Ludwig Mies van der Rohe, který se snažil propojit moderní prostorové a estetické koncepty. Inspiroval se japonskou architekturou, pro kterou jsou typická veliká skleněná okna, která propojují interiér s okolní zahradou (Petro, 2018).

Vila je pojmenována podle manželů Tugendhatových, pro které byla postavena (Tučka a Menšíková, 2008). Manželé Tugendhatovi měli židovské kořeny, a proto před příchodem nacistů v roce 1938 emigrovali do Švýcarska. Vilu pak obsadilo německé gestapo. Vnitřní prostory a vybavení domu bylo poničeno především na konci druhé světové války oddílem Rudé armády, který měl uvnitř domu ustájené koně. Po válce byla vila využívána nejrůznějšími způsoby, například zde sídlilo dětské rehabilitační středisko a taneční škola. Po druhé polovině 20. století došlo k opravám a obnovení zničených částí vily a zahrady (Eliášek, 2016).

Vila je volně stojící budova, která je umístěna do svažitého terénu. Je rozdělena do tří podlaží. V prvním z nich je vybudováno technické zázemí, v druhém se rozprostírá hlavní společenský prostor, kuchyně, pokoje pro personál a prostorná zimní zahrada. Ve třetím, nejvýše položeném podlaží, se nachází hlavní vstup do budovy, pokoje pro rodiče i děti a rozsáhlá prostorná terasa. Ve vile je použito nejmodernější technické vybavení dané doby, například systém vytápění, elektromotorické spouštění oken či fotobuňka u vstupních dveří. Konstrukce je tvořena ocelovým skeletem, stropy jsou železobetonové a zdivo cihlové. Podlahu terasy tvoří travertin. Obytná hala je přepažena onyxovou stěnou, na níž navazuje půlkruhová stěna z černého ebenu. Prostory lze dále rozdělit bílými a černými závěsy z hedvábí a sametu. Pracovna s knihovnou, ke které přiléhá zimní zahrada, se nacházela za onyxovou stěnou. Před onyxovou stěnou je umístěno posezení s výhledem na zahradu. Většina nábytku pocházela z Německa a byla vyrobena z trubkové nebo pásové oceli a z ušlechtilého dřeva. Nábytek, který byl vestavěný, pocházel z brněnské firmy architekta Jana Vaňka. Vnitřní prostor je se zahradou propojen díky velkým okenním tabulím, které lze spustit do suterénu. Takto byla zahrada s několika samostatnými stromy a zatravněnou plochou neoddělitelnou součástí domu (Sedlák, 2006). V roce 2001 byla vila zapsána do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO (Tučka a Menšíková, 2008).

Obrázek 13: Vila Tugendhat (Zdroj: Npu.cz [online])

3.12 Hrad Veveří

Hrad náležel obci Veverská Bítýška a patřil tak do veverského panství. Odtud tedy pochází jeho název (Biler, 2020). Vypráví se příběh o šlechtici, který se během svého lovu v okolních lesích ztratil své družině. Po dlouhém bloudění lesem usnul a zdály se mu pěkné sny. Ráno, když se probudil, viděl kolem sebe běhat veverka. Vzápětí byl nalezen svou ztracenou družinou. Z radosti pak na tomto místě nechal postavit hrad a dal mu jméno Veveří, podle veverek, které ho svojí přítomností ráno překvapily (Chodilová, 2006).

Hrad byl k Brnu připojen až koncem 50. let 20. století (Biler, 2020). V současnosti se nachází v městské části Brno – Bystrc. Tyčí se na skalnatém výstupku v blízkosti Brněnské přehrady, která je postavena na řece Svatce. Z Brna se dá k hradu dojet automobilem nebo autobusovou či lodní dopravou (Brno, 2018).

Hrad Veveří patří k nejstarším hradům na Moravě. Pochází ze 13. století, z doby prvních moravských markrabat. Jméno Veveří vzniklo ze staroslovanštiny (Flodrová, 2003). V listinách moravského markraběte Vladislava Jindřicha a českého krále Přemysla Otakara I. poprvé zmíněna existence hradu. Tyto listiny se datují do roku 1213. Hrad byl v této době základnou k loveckým zábavám krále, respektive markraběte. Ve 14. století postoupil císař římský a král český Karel IV. území Moravy svému mladšímu bratru Janu Jindřichovi. Ten na hradě Veveří často pobýval a tento hrad patřil k jeho nejoblíbenějším sídlům na Moravě (Hodeček, 2001).

Na konci 13. století byla postavena část vnitřního hradu s břitovou věží, která je jeho dominantou (Hodeček, 2001). Tento typ věže pochází z Francie. Jde o válcovitou věž, která je ze strany případného útoku postavena do tvaru břitu. Ten zabraňuje tomu, aby střela významně poškodila věž (Menclová, 1972).

K nejvýznamnějším středověkým obrazům, které jsou na území České republiky, patří obraz Veverská madona. Byl namalován pro hradní kapli a v současnosti ho lze spatřit v diecézním muzeu na Petrově. Koncem 19. století náležel hrad soukromému majiteli, jehož dědic na něm třikrát hostil Winstona Churchilla, pozdějšího premiéra Velké Británie. Hrad byl navštíven i Československým prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem. Během druhé světové války sloužil hrad oddílům SS a byl zde plánován výcvikový tábor se střelnicí. Nejvíce hrad utrpěl v období komunismu díky necitlivým stavebním úpravám a celkovému chátrání (Biler, 2020). Od roku 1999 spadá hrad pod správu Národního památkového ústavu v Brně. Prošel mnoha rekonstrukcemi a od roku 2002 je plně otevřen pro veřejnost (Janíček, 2019).

Obrázek 14: Hrad Veveří (Zdroj: vlastní)

4 Témata regionu v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

V této kapitole se zaměříme na zařazení tématu regionu v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV).

Kurikulární dokumenty, které jsou ukotveny v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, existují ve dvou úrovních – státní a školní. Mezi státní dokumenty zařazujeme rámcové vzdělávací programy, které nám popisují závazné rámce vzdělávání v jednotlivých etapách (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň udávají školní vzdělávací programy (ŠVP), které řídí vzdělávání na jednotlivých školách. Ty si každá škola tvoří podle svých podmínek.

RVP ZV je dokument, který vymezuje obsah vzdělávání (očekávané výstupy a učivo), stanovuje cíle a formy základního vzdělávání a konkretizuje klíčové kompetence, kterých by měli žáci na konci základního vzdělávání dosáhnout.

Vzdělávací obsah je v RVP ZV rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou řazeny do jednoho či více vzdělávacích oborů.

V naší práci, zabývající se tématem regionu, se zaměříme především na vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět**, dále pak na vzdělávací oblast **Jazyk a jazyková komunikace** (přiřazování pověstí k jejich názvům, přiřazení osobnosti ke správnému textu).

Téma regionu lze zařadit i do dalších vzdělávacích oblastí, jako jsou například:

Matematika a její aplikace (práce s čísly, daty a časovou osou)

Informatika (vyhledávání informací na internetu, tvorba prezentace o osobnosti či místě)

Umění a kultura

Výtvarná výchova (výtvarné ztvárnění znaku, oblíbené památky, pověsti)

Hudební výchova (regionální písně – poslech, zpěv, hra na Orrfovy nástroje)

Člověk a svět práce (výroba 3D modelu památky, práce se stavebnicemi)

Doplňující vzdělávací obory: **Dramatická výchova** (inscenace pověsti)

Taneční a pohybová výchova (regionální tance)

4.1 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou oblastí v RVP ZV, která je určena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Obsah této oblasti se týká člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, zdraví a dalšího. Zaměřuje se na minulost i současnost a směřuje k dovednostem, hodícím se v budoucím praktickém životě.

Žáci v rámci této oblasti poznávají sebe i své blízké okolí a postupně si své znalosti rozšiřují o poznatky zabývajícími se místně i časově vzdálenějšími osobami, jevy a složitějšími ději. Učí se vnímat lidi, vztahy, které mezi sebou mají, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvarů a přírodních jevů, soustředit se na ně, pozorovat je, přemýšlet o nich a chránit je (MŠMT, [online]).

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je rozdělena do pěti tematických okruhů: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas; Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví.

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu
- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě
- rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy
- vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam
- porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam

Učivo

- domov
- obec (město), místní krajina

- okolní krajina (místní oblast, region)
- regiony ČR
- naše vlast
- mapy obecně zeměpisné a tematické

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifíků

Učivo

- orientace v čase a časový řád
- regionální památky
- báje, mýty, pověsti

4.2 Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace

Tato vzdělávací oblast hraje velmi důležitou roli ve výchovně vzdělávacím procesu, jelikož má za úkol rozvíjet komunikační schopnosti. Žák se učí správně vnímat jazyková sdělení, rozumět jim, umět na ně reagovat a správně se vyjadřovat.

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace je rozdělena do dvou vzdělávacích oborů: Český jazyk a literatura a Cizí jazyk. My se budeme zabývat pouze vzdělávacím oborem Český jazyk a literatura.

Znalosti získané ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura jsou stěžejní pro osvojování informací v dalších oblastech vzdělávání. Znalost češtiny jako mateřského jazyka žákům umožňuje poznat a pochopit společensko-kulturní vývoj naší společnosti. Tento vzdělávací obor se dále dělí na: Komunikační a slohovou výchovu, Jazykovou výchovu a Literární výchovu. Tyto složky se však ve výuce vzájemně prolínají.

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta

Učivo

- čtení
- písemný projev

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Charakteristika výzkumného šetření

Známe místo, kde žijeme? Orientujeme se v našem regionu? Zvládneme odpovědět na základní otázky o našem městě? Máme dostatečné znalosti o místech a stavbách, které jsou pro náš region důležité? Předáváme žákům dostatečné znalosti nejen o světě, ale i o jejich regionu?

Právě tyto otázky nás vedly k tomu, abychom zjistili, jaké znalosti o svém regionu dnešní žáci mají. Považujeme za nejdůležitější, aby žák primárně znal svůj region, ve kterém se každý den pohybuje, kde vyrůstá, a který je pro něj domovem. Nejen rodina a škola, ale také kultura a tradice formují jeho osobnost.

Důležitost regionálního vzdělávání vnímáme také v rámci RVP ZV. Součástí vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je tematický okruh Místo, kde žijeme, kde je učivo popsáno takto:

„V tematickém okruhu Místo, kde žijeme se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (např. v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.“ (MŠMT, 2021, s. 47)

Ze zmíněné citace je zřejmé, že by měl mít žák znalosti především o svém nejbližším okolí, a až následně rozšiřovat své povědomí o tom vzdálenějším. Na základě toho jsme se rozhodli zaměřit náš výzkum na znalosti žáků základních škol, v regionu Brno.

5.1 Cíle výzkumu a jeho předpoklady

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké znalosti o svém regionu mají žáci 5. ročníků základních škol v Brně. Dílčím cílem je pak srovnat znalosti žáků, kteří navštěvují základní školu v centru Brna se znalostmi žáků navštěvující základní školu v okrajové části Brna. Na základě těchto cílů jsme formulovali dané předpoklady:

Předpoklad 1: Žáci nemají dostatečné znalosti o svém regionu.

Předpoklad 2: Žáci navštěvující Cyrilometodějskou církevní základní školu v centru Brna mají větší znalosti o svém regionu, než žáci navštěvující Základní školu a Mateřskou školu Pramínek, o. p. s. v okrajové části Brna.

Předpoklad 3: Dívky mají stejné znalosti s chlapci.

Předpoklad 4: Bonusový úkol v didaktickém testu vyplní více než polovina ze všech testovaných žáků.

5.2 Výzkumná metoda

K našemu výzkumu jsme použili metodu didaktického testu. Pojem didaktický test je u autorů definován různě (např. P. Byčkovský, 1982; M. Chráska, 2016). Shodují se v tom, že jde o zkoušku, při které se zjišťuje úroveň zvládnutí učiva osob určitých skupin. Didaktický test se od zkoušky liší tím, že je podle určitých kritérií navrhován, ověřován, interpretován a hodnocen.

V pedagogických výzkumech se můžeme setkat s různými druhy didaktických testů lišících se získávanými informacemi. Např. P. Byčkovský (1982) dělí didaktické testy na:

- Testy rychlosti
- Testy úrovně
- Testy standardizované
- Testy nestandardizované
- Testy kognitivní a psychomotorické
- Testy výsledků výuky a studijních předpokladů
- Testy rozlišující
- Testy ověřující
- Testy vstupní, průběžné a výstupní
- Testy monotematické a polytematické
- Testy objektivně skórovatelné
- Testy subjektivně skórovatelné

Pokud má didaktický test měřit vědomosti žáků spolehlivě, je důležité jej nejprve na určitém výzkumném vzorku ověřit. Po tomto ověření můžeme rozhodnout o vlastnostech testu. Mezi základní vlastnosti didaktického testu patří: validita, reliabilita a praktičnost.

„Validita je základní a nejdůležitější vlastností didaktického testu. Test je dostatečně validní tehdy, pokud se jím zkouší stručně to, co má být zkoušeno.“

„Didaktický test má dobrou reliabilitu tehdy, pokud poskytuje spolehlivé a přesné výsledky. Spolehlivost testu spočívá v tom, že při opakování testování za týchž podmínek získáváme stejné nebo velmi podobné výsledky. Přesnost testu souvisí s velikostí a četností chyb při testování.“
(Chráska, 2016, s. 192)

Námi vytvořený didaktický test (viz příloha č. 1) spadá pod nestandardizované didaktické testy. Ověřujeme jím úroveň znalostí žáků 5. ročníků o svém regionu – Brno. Test se skládá z deseti úkolů obsahujících pět otázek otevřených, čtyři otázky uzavřené a jednu přiřazovací. Poslední jedenáctý úkol je bonusový. Ten do celkového hodnocení zahrnut nebude. Maximální počet bodů, které žák může získat, je 38 bodů.

5.3 Výzkumný vzorek

Náš výzkum je zaměřen na žáky 5. ročníků dvou základních škol v Brně. Konkrétně se jedná o Cyrilometodějskou církevní základní školu a o Základní školu a Mateřskou školu Pramínek, o. p. s. (dále uvádíme jako ZŠ a MŠ Pramínek). V obou školách jsme didaktický test realizovali ve dvou třídách. Testování se celkem zúčastnilo 77 žáků, z toho 45 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 32 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek.

Testy byly nejdříve ověřeny formou předvýzkumu se třemi žáky v našem okolí.

5.4 Předvýzkum

Předvýzkum spočíval v ověření vhodnosti testu pro žáky 5. tříd základní školy. Zjišťovali jsme přibližnou časovou dotaci testu, všimli si, zda je zadání testových otázek pro žáky dostatečně srozumitelné a jestli je obsah otázek přiměřený jejich znalostem.

Tabulka č. 1

Položka	Žák 1 bodů	Žák 2 bodů	Žák 3 bodů
1	2	2	2
2	1	1	1
3	2	1	2
4	1	1	1
5	4	4	2
6	4	2	3
7	1	1	0
8	8	4	4
9	5	3	4
10	7	4	6
Bonusový úkol	splnil	nesplnil	nesplnil
Celkem bodů	35	23	25
Čas	14 min.	10 min.	9 min.

Čas, za který jednotliví žáci vyřešili test, se pohyboval v rozmezí 9–14 minut. Na základě těchto zjištěných skutečností jsme se žákům rozhodli poskytnout čas na splnění testu v délce dvaceti minut.

Po skončení testu jsme zjišťovali, zda pro ně bylo zadání otázek srozumitelné. Všichni tři žáci shodně odpověděli, že otázkám rozuměli, jen na některé z nich neznali odpověď. Nejhorších výsledků dosáhl žák číslo 2, který obdržel celkem 23 bodů (61 %). Žák číslo 3 získal 25 bodů (66 %). Nejúspěšnějším žákem se stal žák číslo 1, který v testu obstál se 35 body (92 %). Bonusový úkol správně vyřešil pouze jeden z těchto tří žáků. Vzhledem k tomu, že jde o úkol nadstavbový, rozhodli jsme se ponechat jej v testu v nezměněné podobě, navzdory tomu že úspěšný při jeho řešení byl pouze žák číslo 1.

Na základě dosažených výsledků předvýzkumu vyplývá, že test je přiměřený znalostem žáků 5. ročníků základních škol.

5.5 Průběh výzkumného šetření

Výzkum byl realizován na začátku června 2021 v době koronavirové pandemie. Z počátku jsme se obávali, že výzkum nebude možné realizovat ve školách osobně, jelikož byly uzavřené a fungovala pouze distanční výuka. Postupem času se naštěstí vládní opatření měnila a mohla být znovu realizována výuka ve školách. I přes nepříznivé podmínky nám bylo nakonec umožněno tento výzkum ve třídách provést osobně. Žáci byli s testem seznámeni před jeho zadáním. Učitelé byli velmi vstřícní a ochotní, dokonce si nevyplněný test schovali pro své budoucí žáky.

6 Analýza a vyhodnocení dat

V tabulce č. 2 jsou obsaženy základní informace o bodování didaktického testu. Ke každé položce je přiřazen maximální počet bodů, které žák může v daném úkolu získat. Podle této tabulky byly všechny testy opravovány a bodovány.

Tabulka č. 2

Položka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Maximální počet bodů	2	1	2	1	4	5	1	8	6	8

6.1 Celkové vyhodnocení didaktického testu

Z didaktického testu bylo možné obdržet celkem 38 bodů. Nejvyšší skutečná dosažená hodnota byla 37 bodů za test a nejnižší dosažená hodnota byla 11 bodů. Žáci tak dosáhli průměrně 28,1 bodů a jejich celková úspěšnost byla 74 %. Nejčastěji objeňovanou hodnotou počtu získaných bodů bylo 33 bodů a prostřední hodnotou všech testů 30 bodů.

Tabulka č. 3

Úspěšnost v %	Průměr bodů	Minimum	Maximum	Modus	Medián
74 %	28,1	11	37	33	30

6.1.1 Vyhodnocení didaktického testu v jednotlivých položkách

V tabulce č. 4 můžeme vidět úspěšnost žáků obou škol v jednotlivých úkolech. Ve druhém řádku tabulky je napsán maximální počet bodů, kterého mohli všichni žáci v daných položkách dosáhnout. Ve třetím řádku pak najdeme počet bodů, který žáci v jednotlivých položkách dohromady získali a v posledním řádku najdeme procentuální úspěšnost žáků v jednotlivých úkolech.

Tabulka č. 4

Číslo položky	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Maximální možný počet bodů	154	77	154	77	308	385	77	616	462	616
Počet získaných bodů	140	77	129	58	238	303	38	400	329	463
Úspěšnost žáků v %	91 %	100 %	84 %	75 %	77 %	79 %	49 %	65 %	71 %	75 %

6.2 Vyhodnocení škol

Cílem našeho šetření je porovnání znalostí žáků, kteří navštěvují Cyrilometodějskou církevní základní školu a žáků navštěvující ZŠ a MŠ Pramínek.

Výzkumu se zúčastnilo 45 žáků z Cyrilometodějské církevní základní školy a 32 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ mohli získat dohromady nanejvýš 1710 bodů (maximální počet bodů v testu – 38, krát počet žáků – 45). Celkem získali 1224 bodů. Žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek mohli získat maximálně 1216 bodů (38 bodů krát 32 žáků). Celkem získali 940 bodů. Celkové údaje jsou uvedeny v tabulce č. 5. Z tabulky č. 6 pak můžeme vyčíst úspěšnost žáků z obou škol. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ mají úspěšnost 72 % a žáci navštěvující ZŠ a MŠ Pramínek 77 %. Z tabulky vyplývá, že žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek jsou v testu úspěšnější.

Tabulka č. 5

Název školy	Počet žáků	Získaný počet bodů	Průměr bodů	Minimum	Maximum	Modus	Medián
Cyrlometodějská církevní ZŠ	45	1224	27,2	11	37	33	30
ZŠ a MŠ Pramínek	32	940	29,4	19	37	37	30,5
Celkem	77	2164	28,1	11	37		

Tabulka č. 6

Název školy	Maximální počet bodů	Získaný počet bodů	Úspěšnost žáků v %
Cyrlometodějská církevní ZŠ	1710	1224	72 %
ZŠ a MŠ Pramínek	1216	940	77 %

6.2.1 Vyhodnocení škol v jednotlivých položkách

Následující tabulky zaznamenávají, jak si žáci obou škol v jednotlivých položkách vedli.

Položka č. 1 – Napiš název kraje, ve kterém žiješ a vybarvi ho na mapě.

Tabulka č. 7 - položka č. 1

Počet získaných bodů	Cyrlometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	1	2,22 %	0	0,00 %	1
1 bod	5	11,11 %	7	21,87 %	12
2 body	39	86,66 %	25	78,13 %	64
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 8 - položka č. 1

	Cyrilometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	2	2
Maximum možných získaných bodů	90	64
Získané body	83	57
Úspěšnost	92 %	89 %

Za doplnění správného názvu kraje bylo možné získat jeden bod. Druhý bod bylo možné získat za jeho správné zaznačení do mapy ČR. Z tabulky č. 7 můžeme vyčíst, že jeden žák si nevěděl rady ani s jedním z úkolů, 12 žáků dokázalo doplnit pouze jeden z nich a 64 žáků (83,1 %) správně doplnilo oba úkoly. Z těchto 64 žáků bylo 39 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 25 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek. Nejčastěji žáci ztratili bod tím, že kraj nezaznačili do mapy. Dále chybovali v doplnění názvu kraje. 5 žáků doplnilo Moravskoslezský kraj.

V položce č. 1 byli s 92 % úspěšnější žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ oproti žákům ze ZŠ a MŠ Pramínek, jejichž úspěšnost byla 89 %.

Položka č. 2 - Jak se jmenuje krajské město tohoto kraje?

Tabulka č. 9 - položka č. 2

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	0	0,00 %	0	0,00 %	0
1 bod	45	100,00 %	32	100,00 %	77
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 10 - položka č. 2

	Cyrlometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	1	1
Maximum možných získaných bodů	45	32
Získané body	45	32
Úspěšnost	100 %	100 %

V položce č. 2 mohli žáci získat 1 bod. Z tabulky vyplývá, že všichni žáci odpověděli na otázku správně. Žáci obou škol byli stejně úspěšní, jelikož dosáhli 100 %.

Položka č. 3 - Které dvě řeky protékají tímto krajským městem?

Tabulka č. 11 - položka č. 3

Počet získaných bodů	Cyrlometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	6	13,33 %	0	0,00 %	6
1 bod	6	13,33 %	7	21,87 %	13
2 body	33	73,33 %	25	78,13 %	58
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 12 - položka č. 3

	Cyrlometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	2	2
Maximum možných získaných bodů	90	64
Získané body	72	57
Úspěšnost	80 %	89 %

Za doplnění správného názvu obou řek mohli žáci získat 2 body. Pokud doplnili pouze jednu z nich, získali 1 bod. Z tabulky č. 11 vyplývá, že 6 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ nedoplnilo ani jednu z řek, 13 žáků z obou škol vědělo pouze jednu a 58 žáků (75,3 %) z obou škol zvládlo doplnit obě řeky správně. Z těchto 58 žáků bylo 33 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 25 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek. Všichni žáci, kteří obdrželi 1 či 2 body doplnili správně řeku Svatku. Nejčastěji žáci chybovali v názvu druhé řeky, kdy místo řeky Svitavy napsali řeku Moravu nebo řeku Vltavu.

V položce č. 3 byli celkově úspěšnější žáci ZŠ a MŠ Pramínek, jejichž úspěšnost byla 89 % oproti žákům z Cyrilometodějské církevní ZŠ, kteří dosáhli 80 %.

Položka č. 4 - Zakroužkuj znak, který patří Brnu.

Tabulka č. 13 - položka č. 4

Počet získaných bodů	Cyrlometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	13	28,88 %	6	18,75 %	19
1 bod	32	71,11 %	26	81,25 %	58
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 14 - položka č. 4

	Cyrlometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	1	1
Maximum možných získaných bodů	45	32
Získané body	32	26
Úspěšnost	71 %	81 %

V úkolu č. 4 mohli žáci získat jeden bod za správný výběr ze čtyř možností. Z tabulky č. 13 můžeme vyčíst, že nesprávnou možnost vybralo celkem 19 žáků. 11 žáků vybralo možnost c), kdy se jednalo o znak města Olomouce a 8 žáků nevybralo ani jednu možnost. Správně odpovědělo celkem 58 žáků (75,3 %) z toho 32 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 26 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek.

V položce č. 4 byli tedy úspěšnější žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek, kteří dosáhli 81 % úspěšnosti. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ získali 71 %.

Položka č. 5 - Napiš názvy 2 divadel, které v Brně můžeš navštívit.

Tabulka č. 15 - položka č. 5

Počet získaných bodů	Cyrlometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	7	15,55 %	1	3,13 %	8
2 body	9	20,00 %	10	31,25 %	19
4 body	29	64,44 %	21	65,63 %	50
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 16 - položka č. 5

	Cyrlometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	4	4
Maximum možných získaných bodů	180	128
Získané body	134	104
Úspěšnost	74 %	81 %

Žáci měli možnost získat 2 body za doplnění názvu jednoho brněnského divadla a další 2 body za doplnění názvu druhého brněnského divadla. 8 z celkového počtu žáků úkol nevyplnilo, 19 žáků si vzpomnělo pouze na jedno divadlo a 50 žáků (64,9 %) z toho 29 z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 21 ze ZŠ a MŠ Pramínek napsalo název dvou různých brněnských divadel. V odpovědích se nejčastěji objevovala divadla Mahenovo a Janáčkovo.

V položce č. 5 byli o úspěšnější žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek s 81 %. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ dosáhli úspěšnosti 74 %.

Položka č. 6 - Podtrhni 5 památek, které můžeš vidět v Brně.

Tabulka č. 17 - položka č. 6

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	0	0,00 %	2	6,25 %	2
1 bod	0	0,00 %	0	0,00 %	0
2 body	5	11,11 %	2	6,25 %	7
3 body	7	15,55 %	7	21,88 %	14
4 body	21	46,66 %	12	37,50 %	33
5 bodů	12	26,66 %	9	28,13 %	21
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 18 - položka č. 6

	Cyrilometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	5	5
Maximum možných získaných bodů	225	160
Získané body	175	118
Úspěšnost	78 %	74 %

V úkolu č. 6 mohli žáci získat 1 bod za každou správně podtrženou památku, maximálně tedy 5 bodů. Za špatně podtrženou památku se body neodčítaly. 2 žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek úkol vůbec nevyplnili. 7 žáků získalo pouze 2 body, 14 žáků 3 body, 33 žáků 4 body a 21 žáků (27,3 %) 5 bodů. Maximální počet bodů získalo 12 žáků z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 9 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek.

V položce č. 6 byli o trochu úspěšnější žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ se 78 %. Žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek dosáhli 74 %.

Položka č. 7 - Zakroužkuj brněnskou památku patřící do Světového dědictví UNESCO?

Tabulka č. 19 - položka č. 7

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	23	51,11 %	16	50,00 %	39
1 bod	22	48,88 %	16	50,00 %	38
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 20 - položka č. 7

	Cyrilometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	1	1
Maximum možných získaných bodů	45	32
Získané body	22	16
Úspěšnost	49 %	50 %

Žáci vybírali ze 4 možností a mohli získat 1 bod. 39 žáků na otázku odpovědělo špatně, a tudíž bod nedostalo. Nejčastější chybná odpověď byla možnost a) Hrad Špilberk, kterou zvolilo skoro 60 % těchto žáků. Úspěšných bylo 38 žáků (49,4 %), což je méně než polovina.

Celkově si v tomto úkolu vedli lépe žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek s úspěšností 50 %, oproti žákům z Cyrilometodějské církevní ZŠ, kterým lepší výsledek utekl pouze o jedno procento a dosáhli tak 49 % úspěšnosti.

Položka č. 8 - Vyber osobnost a přiřaď jí ke správnému textu.

Tabulka č. 21 - položka č. 8

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	7	15,55 %	5	15,63 %	12
2 body	6	13,33 %	4	12,50 %	10
4 body	12	26,66 %	2	6,25 %	14
6 bodů	1	2,22 %	1	3,13 %	2
8 bodů	19	42,22 %	20	62,50 %	39
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 22 - položka č. 8

	Cyrilometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	8	8
Maximum možných získaných bodů	360	256
Získané body	218	182
Úspěšnost	61 %	71 %

V úkolu č. 8 obdrželi žáci za každé správné přiřazení osobnosti k jejímu popisu 2 body. Mohli tak dosáhnout maximálního počtu osmi bodů. 12 žáků z obou škol nepřiadilo ani jednu osobnost správně, 10 žáků si vědělo rady pouze s jednou, 14 žáků se dvěma, 2 se třemi osobnostmi a 39 žáků (50,6 %) dosáhlo plného počtu osmi bodů. Z těchto 39 žáků bylo 19 z Cyrilometodějské církevní ZŠ a 20 žáků ze ZŠ a MŠ Pramínek. Nejvíce se chybovalo

v doplnění jmen Gregor Johann Mendel a Pavel Čech. Naopak nejméně se chybovalo ve jméně Leoše Janáčka.

V položce č. 8 si vedli lépe žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek, kteří dosáhli 71 % oproti žákům z Cyrilometodějské církevní ZŠ, kteří dosáhli úspěšnosti 61 %.

Položka č. 9 - Rozhodni, která tvrzení jsou pravdivá:

Tabulka č. 23 - položka č. 9

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	1	2,22 %	1	3,13 %	2
1 bod	2	4,44 %	1	3,13 %	3
2 body	2	4,44 %	2	6,25 %	4
3 body	4	8,88 %	3	9,38 %	7
4 body	12	26,66 %	5	15,63 %	17
5 bodů	21	46,66 %	14	43,75 %	35
6 bodů	3	6,66 %	6	18,75 %	9
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 24 - položka č. 9

	Cyrilometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	6	6
Maximum možných získaných bodů	270	192
Získané body	189	140
Úspěšnost	70 %	73 %

Žáci vybírali ze dvou možností ANO/NE. Za každý správný výběr dostali 1 bod, za špatný výběr se body neodčítaly. Maximální počet získaných bodů bylo tedy 6 bodů. 2 žáci úkol vůbec nevyplnili, 3 žáci měli správně pouze jednu odpověď, 4 žáci dvě, 7 žáků tři, 17 žáků čtyři, 35 žáků pět a pouze 9 žáků (11,7 %) mělo všechny odpovědi správně. Nejčastěji žáci chybovali v otázkách o Baronu Trenckovi a kasematech. Pouze 3 žáci chybovali v poslední otázce o zoologické zahradě, kterou až na dva žáky, kteří úkol přeskočili, vyplnili všichni.

V položce č. 9 byli lepší žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek s úspěšností 73 %. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ dosáhli 70 % úspěšnosti.

Položka č. 10 - Pojmenuj památku, stavbu či místo na obrázku:

Tabulka č. 25 - položka č. 10

Počet získaných bodů	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků	Úspěšnost v %	Četnost žáků	Úspěšnost v %	
0 bodů	2	4,44 %	0	0,00 %	2
1 bod	2	4,44 %	0	0,00 %	2
2 body	1	2,22 %	0	0,00 %	1
3 body	0	0,00 %	1	3,13 %	1
4 body	5	11,11 %	0	0,00 %	5
5 bodů	8	17,77 %	8	25,00 %	16
6 bodů	8	17,77 %	5	15,63 %	13
7 bodů	10	22,22 %	8	25,00 %	18
8 bodů	9	20,00 %	10	31,25 %	19
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77

Tabulka č. 26 - položka č. 10

	Cyrlometodějská církevní ZŠ	ZŠ a MŠ Pramínek
Celkem žáků	45	32
Maximum bodů v úkolu	8	8
Maximum možných získaných bodů	360	256
Získané body	254	209
Úspěšnost	71 %	81 %

V úkolu č.10 bylo možné získat celkem 8 bodů za správné pojmenování místa, památky či stavby na obrázcích. Za každou správnou odpověď žáci obdrželi 1 bod. Za nevyplněné nebo špatné odpovědi se body neodečítaly. 2 žáci z Cyrlometodějské církevní ZŠ úkol vůbec nevyplnili, další 2 pojmenovali pouze jeden obrázek a jeden žák si věděl rady se dvěma obrázky. 3 body pak obdržel žák ze ZŠ a MŠ Pramínek a 4 body pět žáků z Cyrlometodějské církevní ZŠ. Celkově pak 16 žáků z obou škol získalo 5 bodů, 13 žáků 6 bodů, 18 žáků 7 bodů a 19 žáků (24,7 %) maximálních 8 bodů. Největší problém dělalo žákům rozpoznat Mahenovo divadlo. Celkem 39 žáků (50,1 %) divadlo na obrázku nepoznalo a 9 z nich pod obrázek napsalo, že se jedná o Janáčkovo divadlo. Druhým nejtěžším úkolem bylo určit obrázek s Brněnským výstavištěm. Naopak nejčastěji správně pojmenovány byly obrázky Petrova a Brněnské přehrady.

V položce č. 10 se lépe vedlo žákům ze ZŠ a MŠ Pramínek, jejichž úspěšnost byla 81 %. Žáci z Cyrlometodějské církevní ZŠ dosáhli 71 %.

Bonusový úkol

Součástí didaktického testu byl také jeden doplňující bonusový úkol, který se do celkového výsledku žáků v testu nezahrnoval.

Položka č. 11 - Přiřaď písmeno s názvem pověsti ke správnému úryvku.

Tabulka č. 27 - položka č. 11

Číslo úryvku	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem
	Četnost žáků, kteří správně přiřadili název pověsti k danému úryvku	Úspěšnost v %	Četnost žáků, kteří správně přiřadili název pověsti k danému úryvku	Úspěšnost v %	
Úryvek I.	22	48,88 %	23	71,88 %	45
Úryvek II.	20	44,44 %	24	75,00 %	44
Úryvek III.	15	33,33 %	13	40,63 %	28
Úryvek IV.	13	28,88 %	13	40,63 %	26

Tabulka č. 28 - položka č. 11

Bonusový úkol	Cyrilometodějská církevní ZŠ		ZŠ a MŠ Pramínek		Četnost celkem	Relativní četnost
	Četnost žáků	Relativní četnost	Četnost žáků	Relativní četnost		
Vyplnilo	26	57,77 %	25	78,13 %	51	66,23 %
Nevyplnilo	19	42,22 %	7	21,88 %	26	33,77 %
Celkem	45	100,00 %	32	100,00 %	77	100,00 %

V tomto bonusovém úkolu jsme zjišťovali, jak jsou na tom žáci se znalostmi brněnských pověstí. Zjistili jsme, že 25 žáků z obou škol vyplnilo celý bonusový úkol bez chyby. Celkově pak 45 žáků zvládlo správně přiřadit pověst s názvem Švédové a Petrov a 44 žáků poznalo pověst O brněnském drakovi. Obtížnější pro ně bylo rozpoznat pověst O křivé věžičce na portálu Staré radnice, kterou správně zaznačilo pouze 28 žáků, a dále pak pověst O neslušném

mužičkovi od Jakuba, kterou poznalo 26 žáků. Nejčastěji žáci chybovali právě v těchto dvou pověstech, jejichž názvy u přiřazování přehodili.

Z tabulky č. 28 vyplývá, že 51 žáků (66,23 %) z obou škol bonusový úkol vyplnilo a 26 žáků (33,77 %) bonusový úkol buď nestihlo nebo si s ním nevědělo rady. Celkem na bonusovém úkolu pracovala více jak polovina žáků.

6.2.2 Závěrečné shrnutí úspěšností obou škol

Tabulka č. 29

Číslo položky	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cyrilometodějská církevní ZŠ	92 %	45 %	80 %	71 %	74 %	78 %	49 %	61 %	70 %	71 %
ZŠ a MŠ Pramínek	89 %	32 %	89 %	81 %	81 %	74 %	50 %	71 %	73 %	81 %

Z tabulky vyplývá, že žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ byli úspěšnější v položkách číslo 1, 2 a 6 a žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek naopak v položkách číslo 3, 4, 5, 7, 8, 9 a 10.

6.3 Vyhodnocení žáků podle pohlaví

Do výzkumu bylo zapojeno celkem 38 chlapců a 39 dívek. Chlapci mohli získat nanejvýš 1444 bodů a dívky 1482. Chlapci získali celkem 1017 bodů a dívky 1147 bodů. Z toho vyplývá, že dívky si v testu vedly lépe a byly úspěšnější než chlapci. Úspěšnost chlapců je 70,43 % a úspěšnost dívek 77,40 %.

Tabulka č. 30

Pohlaví	Počet žáků	Počet získaných bodů	Průměr bodů	Minimum	Maximum
Chlapci	38	1017	26,76	11	37
Dívky	39	1147	29,41	13	37
Celkem	77	2164	28,10	11	37

6.3.1 Vyhodnocení chlapců a dívek v jednotlivých položkách

Tabulka č. 31

Číslo položky	Chlapci		Dívky	
	Počet bodů	Úspěšnost v %	Počet bodů	Úspěšnost v %
1	69	45 %	71	46 %
2	38	49 %	39	51 %
3	61	40 %	68	44 %
4	30	39 %	28	36 %
5	102	33 %	136	44 %
6	148	38 %	146	38 %
7	16	21 %	22	29 %
8	158	26 %	242	39 %
9	167	36 %	162	35 %
10	228	37 %	233	38 %

V tabulce č. 31 můžeme vidět, v jakých otázkách byli úspěšnější chlapci a v jakých dívky. Chlapci měli lepší výsledky v otázkách číslo 4 a 9, naopak dívky v otázkách 1, 2, 3, 5, 7, 8 a 10. V otázce číslo 6 si chlapci i dívky vedli stejně dobře. Nejúspěšnější byla obě pohlaví v otázce č. 2. Chlapci s úspěšností 49 % a dívky s úspěšností 51 %. Naopak nejméně úspěšní byli v otázce č. 7. Úspěšnost chlapců byla 21 % a úspěšnost dívek 29 %.

7 Shrnutí výsledků a potvrzení platnosti daných předpokladů

Jedním z cílů bylo potvrdit předpoklady, které jsme si na začátku výzkumu stanovili.

Předpoklad 1: *Žáci nemají dostatečné znalosti o svém regionu.*

Za dostatečné znalosti považujeme úspěšnost v jednotlivých položkách didaktického testu vyšší než 70 %. Žáci dosáhli více než sedmdesátiprocentní úspěšnosti v položkách číslo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 a 10. V položce číslo 7 dosáhli pouze 49 % a 65 % v položce číslo 8. Podmínka sedmdesátiprocentní úspěšnosti v každé položce nebyla splněna. Předpoklad číslo 1 jsme **potvrdili**.

Předpoklad 2: *Žáci navštěvující Cyrilometodějskou církevní základní školu v centru Brna mají větší znalosti o svém regionu, než žáci navštěvující Základní školu a Mateřskou školu Pramínek, o. p. s. na okraji Brna.*

Předpokládali jsme, že žáci navštěvující školu v centru Brna budou mít větší povědomí o místních památkách, jelikož k nim mají blíže. Žáci z Cyrilometodějské církevní ZŠ však dosáhli lepších výsledků pouze ve třech položkách (konkrétně v položce číslo 1, 2 a 6) a jejich úspěšnost činila 72 %. Oproti tomu si žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek vedli lépe v položkách číslo 3, 4, 5, 7, 8, 9 a 10 a dosáhli tak celkové úspěšnosti 77 %. Z tohoto zjištění je patrné, že žáci ze ZŠ a MŠ Pramínek mají větší znalosti o svém regionu. V otázce číslo 2 dosáhli všichni žáci 100 %. Předpoklad číslo 2 jsme **nepotvrdili**.

Předpoklad 3: *Dívky mají stejné znalosti s chlapci.*

Zjistili jsme, že dívky dopadly lépe než chlapci v sedmi položkách a chlapci dosáhli lepších výsledků jen v položkách číslo 3 a 9. V položce číslo 6 pak byli žáci stejně úspěšní bez ohledu na pohlaví. Úspěšnost chlapců byla 21 % a úspěšnost dívek 29 %. Z toho je patrné, že dívky mají větší znalosti než chlapci. Předpoklad číslo 3 jsme **nepotvrdili**.

Předpoklad 4: *Bonusový úkol v didaktickém testu vyplní více než polovina ze všech testovaných žáků.*

Bonusový úkol vyplnilo celkem 51 žáků ze 77, z čehož plyne, že ho vyplnila více než polovina žáků. Celkem 25 z nich ho vyřešilo správně. Předpoklad číslo 4 jsme **potvrdili**.

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků o svém regionu Brno. K tomuto výzkumu jsme použili nestandardizovaný didaktický test, pomocí něhož jsme zjistili, že žáci nemají o svém regionu dostatečné znalosti.

Dílčím cílem bylo srovnat znalosti žáků, kteří navštěvují základní školu v centru Brna se znalostmi žáků navštěvující základní školu na okraji Brna. Zjistili jsme, že žáci navštěvující základní školu na okraji Brna mají větší znalosti než žáci navštěvující základní školu v centru Brna. Tato skutečnost byla pro nás překvapující, jelikož jsme předpokládali výsledek opačný. Očekávali jsme, že žáci navštěvující základní školu v centru Brna budou mít o brněnských památkách a stavbách větší povědomí, jelikož se s nimi setkávají častěji než žáci navštěvující základní školu na okraji Brna.

Dále jsme zjišťovali, zda mají dívky z obou škol stejné znalosti jako chlapci. Zjistili jsme, že dívky mají znalosti o regionu větší. Rozdíly mezi žáky však nebyly tak velké. Dívky byly úspěšnější pouze o 8 %.

V neposlední řadě jsme u žáků zjišťovali jejich znalost brněnských pověstí. Zajímalo nás, zda bonusový úkol s pověstmi vyřeší více než polovina z nich. Pouze 26 žáků ze 77 si s úkolem nevědělo rady nebo ho v daný časový limit nestihlo vyplnit.

Shrnutí

Celkové shrnutí výsledků pro nás může být stěžejní při zjišťování toho, v čem mají žáci problémy. Na základě těchto zjištění se můžeme ve vyučování více zaměřit na dané nedostatky. V první řadě bychom se měli v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět soustředit na to, co je žákům blízké. Seznamovat je s okolím jejich bydliště, s okolím školy, kterou navštěvují, a rozšiřovat jejich vědomosti o celém regionu, ve kterém žijí. Poté, co si žáci upevní tyto základní znalosti, můžeme postupovat v poznávání regionů okolních, celé České republiky a Evropy jako místa, kterého jsou součástí. Výuka by neměla probíhat pouze nad učebnicemi ve třídě, ale žáci by se měli vydávat na vycházky a exkurze do okolí a zažít si tak dané učivo na „vlastní kůži“. Lze s úspěchem využít i nabídky výukových programů místních muzeí a galerií nebo navštívit historické památky v okolí, případně objevovat přírodní zajímavosti regionu.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala regionem Brno a jejím hlavním cílem bylo zjistit, jaké znalosti o svém regionu mají žáci 5. ročníků základních škol v Brně. Zda mají větší znalosti o svém regionu žáci navštěvující základní školu v centru Brna nebo žáci navštěvující základní školu ležící na okraji Brna a jestli mají dívky srovnatelné znalosti s chlapci. Poslední bonusový úkol na téma pověsti byl doplňkový. Jeho cílem bylo zjistit, jestli ho vyřeší více než polovina z testovaných žáků.

Diplomová práce byla rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou část a empirickou část.

Teoretická část této diplomové práce byla členěna do čtyř kapitol. První z nich se zaměřovala na charakteristiku města Brna, která zahrnovala specifikaci jeho polohy, zabývala se rozlohou a informacemi o počtu obyvatel žijících na území města. Další podkapitoly obsahovaly poznatky o vodstvu, fauně a floře, ale i o sportovním a kulturním vyžití, s nímž souvisí i povědomí o významných osobnostech pocházejících z Brna či osobnostech, které jsou s Brnem určitou vazbou spojeny.

Druhá kapitola se zabývala spleťtí historii Brna, tedy jeho historickým vývojem a vznikem jeho názvu. Byly vysvětleny symboly, které tvoří znak Brna.

Třetí kapitola byla zaměřena na výjimečné pamětihodnosti, které souvisí s historickým a kulturním vývojem města.

Poslední kapitola teoretické části se zabývala propojením tématu regionu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Empirická část se zaměřovala na výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jaké znalosti o svém regionu mají žáci 5. ročníků základních škol v Brně. Porovnávala jsem znalosti žáků ze dvou škol, přičemž první z nich stojí v centru města a druhá v jeho okrajové části. Dále mě zajímalo, jestli mají dívky srovnatelné znalosti s chlapci.

Z výsledků empirické části můžeme vyčíst, že žáci mají nedostatečné znalosti o svém regionu. Výsledky žáků navštěvujících základní školu na okraji Brna byly celkově vyšší než žáků navštěvujících základní školu v centru Brna, čímž se náš předpoklad o vlivu polohy školy na znalosti žáků o Brně nepotvrdil. Dívky si v testu vedly lépe než chlapci, kteří měli celkově lepší výsledky pouze ve dvou položkách. Nepotvrdil se tedy ani předpoklad o srovnatelných

znalostech žáků obou pohlaví. Poslední bonusový úkol byl doplňkový, a proto se jeho bodování do celkového výsledku testu nezahrnovalo.

Lze připustit možnost, že za horšími výsledky didaktických testů stojí nepříznivá koronavirová situace, v jejímž důsledku byly školy po dobu několika měsíců uzavřeny a učivo nemohlo být probíráno v takovém rozsahu, v jakém bychom si přáli. Také soustředění dětí na práci bylo za těchto podmínek značně zhoršeno.

Překvapující pro mě bylo, že žáci žijící v centru Brna a navštěvující školu tamtéž měli o město menší znalosti než žáci z okrajových částí. Lze předpokládat, že na znalosti žáků nemá vliv pouze škola, ale ve značné míře rodina, která může ovlivnit vztah žáka k místu, kde žije.

Přínos této diplomové práce spatřuji nejen ve shromáždění informací o Brně, ale především v empirické části, která obsahuje didaktický test. Ten může učitelům pomoci poukázat na určité mezery a nedostatky ve znalostech jejich žáků a dále je nasměrovat k tomu, na co se při výuce více zaměřit.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Knižní zdroje:

BĚLINA, Pavel. *Největší Čech: 100 nejvýznamnějších osobností Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2005. ISBN 80-868-8009-5.

BILER, Stanislav. *111 míst v Brně, která musíte vidět*. V Praze: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7637-077-7.

Brno: Průvodce městem. Brno, 2018. ISBN 978-80-907101-6-0.

BUČEK, A. a kol. *Obora Holedná. Krajinně-ekologická studie*. VŠZ Brno: Ústav lesnické botaniky, dendrologie a typologie. Lesnická a dřevařská fakulta, 1993. 64 s.

CIBULKA, Pavel a Jaroslav SPIŠÁK. *Historie a současnost podnikání na Brněnsku*. Žehušice: Městské knihy. Historie a současnost podnikání v regionech ČR, 2012. ISBN 978-80-86699-68-4.

ČAPKA, František a Květoslava SANTLEROVÁ. *Procházka Brnem: [stručný průvodce po památkách města : pomůcka při výuce dějepisu]*. Vyd. 2. Brno: CERM, 1999. ISBN 80-720-4107-X.

DVOŘÁČEK, Petr. *Kostely: sedmdesát nejkrásnějších sakrálních staveb v Čechách a na Moravě*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-2050-5.

ELIÁŠEK, Jan. *Brno: světové dědictví Unesco*. Český Krumlov: Vydavatelství MCU, 2016. VisitBohemia guide. ISBN 978-80-7339-308-3.

FILIP, Vladimír. *Brno - staré pohlednice*. Brno: Josef Filip.

FILIP, Vladimír. *Brno - staré pohlednice*. Brno: Josef Filip, 1998.

FLODROVÁ, Milena. *Brno v proměnách času: (malá zamyšlení)*. Brno: Šimon Ryšavý, 2003. ISBN 80-861-3779-1.

FLODROVÁ, Milena. *100 let v Brně*. [Brno]: FOTEP, 2007. ISBN 978-80-86871-09-7.

FLODROVÁ, Milena a Zdeněk MÜLLER. *Staré Staré Brno: pohled historika a architekta na vývoj nejstarší části města Brna*. [Brno]: EXPO DATA, 2007. ISBN 978-80-7293-194-1.

GLET, Jiří. *Turistický průvodce V.: zajímavosti z moravských hradů a zámků*. 52. Knihy.cz, 2017. ISBN 978-80-7570-043-8.

HODEČEK, Dalibor. *Hrad Veveří*. Brno, 2001. ISBN 80-85032-81-3.

CHODILOVÁ, Dana. *Brno*. Praha: Jan Vašut, 2006. Merian live!. ISBN 80-723-6413-8.

Chráněná území města Brna: průvodce po jednotlivých chráněných územích se zajímavými informacemi o typu lokality, její historii, současné podobě a také o výskytu vzácných rostlin a živočichů .. 2. vydání. Brno: Rezekvítek, 2017. ISBN 978-80-86626-33-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JANÍČEK, Přemysl. *Brno: město historie, krásy, pohody a perly Podyjí*. [Tišnov]: Sursum, 2019. ISBN 978-80-7323-343-3.

KUČA, Karel. *Brno: vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha: Baset, 2000. ISBN 80-862-2311-6.

- KUČA, Karel. *Památky Brna*. Brno: Magistrát města Brna, 1991.
- KUSÁK, Dalibor, Zdeněk KUDĚLKA a Vlastimil PANTUČEK. *Brno: a okolí*. Praha, 1971.
- KROUPA, Jiří a kol. *Dějiny Brna 7*. Brno, 2015. ISBN 978-80-86736-46-4.
- MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady I*. Praha, 1972. ISBN 01-504-72.
- OBŮRKOVÁ, Eva. *Kam na jižní Moravě*. Brno: Computer Press, 2005. ISBN 80-251-0740-X.
- OBŮRKOVÁ, Eva a Silvie SANŽA. *Brno: Česká republika : průvodce městem*. 3. vyd. Brno: Statutární město Brno, Kancelář primátora města Brna - Kancelář strategie města, 2012. ISBN 978-80-260-6585-2.
- PETRO, Jozef. *České klenoty UNESCO*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1862-7.
- REJNUŠ, Oldřich. *Historickým Brnem krok za krokem 1*. Brno, 2012. ISBN 978-80-00-02589-6.
- RYŠKOVÁ, Michaela. *Brnem textilním: Brno's textile heritage*. Ostrava: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-88240-02-0.
- SEDLÁK, Jan. *Slavné brněnské vily*. Praha: Foibos, 2006. ISBN 80-903-6615-5.
- SEDLÁK, Jan a Václav CEJPEK. *Mahenovo divadlo v Brně*. Brno: Národní divadlo v Brně, 1998. ISBN 80-238-2403-1.
- SIROVÁTKA, Oldřich. *Město pod Špilberkem: o lidové kultuře, tradicích a životě lidí v Brně a okolí*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-857-6510-1.
- Slavné osobnosti: [1000 životopisů od Abélarda až po Žižku v jednom svazku : osudy slavných i smutně proslulých postav-státníků, náboženských vůdců, vědců, vynálezců, filozofů, umělců, sportovců, filmových hvězd, hudebníků a mnoha dalších osobností-, které se zapsaly do světové historie]*. 3. české vyd. Praha, 2002. Velká obrazová encyklopedie. ISBN 80-723-7602-0.
- STEHLÍK, Miloš. *Kašna Parnas od Johanna Bernharda Fischera z Erlachu*. Brno: Památkový ústav, 1996. ISBN 80-850-3253-8.
- SVOBODA, Aleš. *Brněnské podzemí*. Brno: R-atelier, 2001-. ISBN 80-902-9850-8.
- SVOBODOVÁ, Jana. *Brno: časem a prostorem = in time and space = eine Stadt auf dem Streifzug durch Zeit und Raum = gorod vo vremeni i prostranstve*. Brno: Littera, 2008. ISBN 978-80-85763-44-7.
- ŠMITÁK, Jindřich. *Chráněná příroda města Brna*. Brno, 1992.
- ŠRÁMKOVÁ, Marta a Oldřich SIROVÁTKA. *Brněnské kolo a drak: pověsti z Brna*. 2. vyd. Brno: Blok, 1991. ISBN 80-702-9023-4.
- ŠRÁMKOVÁ, Marta a Oldřich SIROVÁTKA. *Pod brněnským hradem: pověsti z Brna*. Brno: Blok, 1984. ISBN 47-006-84.
- TUČKA, Otakar a Milena FLODROVÁ. *Brno: [fotoprůvodce městem]*. Tišnov: Sursum, 2005. Brunensia. ISBN 80-732-3081-X.
- TUČKA, Otakar a Miroslava MENŠÍKOVÁ. *Brno: historické zajímavosti města = historical sights of the city = historische Sehenswürdigkeiten der Stadt*. Brno: Littera, [2008?]. ISBN 978-80-85763-43-0.
- VANĚK, Jiří. *Hrad Špilberk*. Brno: FOTEP, 2001. ISBN 80-902-9212-7.
- VYSKOČIL, Aleš. *Brno*. Praha: Paseka, 2014. Zmizelá Morava. ISBN 978-80-7432-553-3.

WÁGNER, Jaromír. *Stará radnice*. Brno, 1961.

ZŘÍDKAVESELÝ, František. *Brněnské radnice*. Brno: Litera Brno, 2005. ISBN 80-903-5860-8.

ZŘÍDKAVESELÝ, František. *Brno - město řemesel, průmyslu a obchodu: Brno 1243 - 1993*. Brno: SNIP. ISBN 80-857-6503-9.

ZŘÍDKAVESELÝ, František, Vladimír ŠMÍDA a Dušan UHLÍŘ. *Brno: Výstaviště, Bitva u Slavkova*. Šifra, Brno, 1993.

Internetové zdroje:

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.mendelje.cz/bazilika/>

Brněnská přehrada: O přehradě [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: https://www.brnenskaprehrada.cz/p_hist.html

Brněnské výstaviště [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1608573-mesto-zaplati-za-brnenske-vystaviste-225-milionu>

Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Brno - město* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-6224-03-2001-1_charakteristika_okresu_a_vyvoj_sidelni_struktury

Český statistický úřad: *Malý lexikon obcí České republiky - 2021* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2021>

Farnost sv. Jakuba Brno: historie kostela [online]. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.svatyjakub.cz/kostel-sv-jakuba/>

Kurzy.cz: Brno - obyvatelstvo podle národnosti [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/obec/brno/stats-PU-SLDB-4-stranka/>

Mapy.cz: Brno [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.5593718&y=49.2045932&z=10&l=0&source=muni&id=5740>

Mapy.cz: Svitava [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.5563576&y=49.4865554&z=9&source=osm&id=1017114835>

Mapy.cz: Svatka [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.3193864&y=49.3469149&z=8&source=osm&id=1017106942>

Mariánské údolí: vodní nádrže obklopené lesem [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <http://www.pruvodcebrnem.cz/marianske-udoli>

Mzm.cz: O muzeu [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <http://www.mzm.cz/historie-muzea/>

Ndbrno.cz: O divadle [online]. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.ndbrno.cz/o-divadle/>

Neslušný mužíček [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.visitbrno.cz/cz/brno-kostel-sv-jakuba/47/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Část C. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 47 s. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

Veřejná zeleň města Brna: park Lužánky [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.vzmb.cz/products/park-luzanky/>

Vila Tugendhat [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/zpravy/40755-vila-tugendhat-v-brne-je-chranena-rovnez-podle-haagskych-umluv>

Wikipedia: Brno – obyvatelstvo [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Brno#Obyvatelstvo>

Zetor: Vznik značky a první legendární modely [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://zetor75.cz/>

Znak města Brna [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Znak_m%C4%9Bsta_Brna

Jiné zdroje:

NOVOTNÝ, Petr. *Pavel Čech: kalendář 2021*. Petrkov, 2020.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

č.	číslo
Km ²	kilometr čtvereční
kol.	kolektiv
MŠ	mateřská škola
např.	například
o.p.s.	obecně prospěšná společnost
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
sv.	svatý
ŠVP	Školní vzdělávací program
tzv.	takzvaně
ZŠ	základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Poloha Brna (Zdroj: Mapy.cz [online])	8
Obrázek 2: Znak města Brna (Zdroj: Wikipedia.org [online])	21
Obrázek 3: Hrad Špilberk (Zdroj: vlastní)	24
Obrázek 4: Katedrála sv. Petra a Pavla (Zdroj: vlastní)	26
Obrázek 5: kašna Parnas (Zdroj: vlastní)	28
Obrázek 6: věž Staré radnice (Zdroj: vlastní)	30
Obrázek 7: Mariánský sloup (Zdroj: vlastní)	32
Obrázek 8: Socha neslušného mužička (Zdroj: Visitbrno.cz [online])	34
Obrázek 9: Mahenovo divadlo (Zdroj: vlastní)	35
Obrázek 10: Janáčkovovo divadlo (Zdroj: vlastní)	36
Obrázek 11: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie (Zdroj: Mendelje.cz [online])	38
Obrázek 12: Brněnské výstaviště (Zdroj: Ct24.ceskatelevize.cz [online])	39
Obrázek 13: Vila Tugendhat (Zdroj: Npu.cz [online])	40
Obrázek 14: Hrad Veveří (Zdroj: vlastní)	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.....	50
Tabulka č. 2.....	51
Tabulka č. 3.....	51
Tabulka č. 4.....	52
Tabulka č. 5.....	53
Tabulka č. 6.....	53
Tabulka č. 7 - položka č. 1.....	53
Tabulka č. 8 - položka č. 1.....	54
Tabulka č. 9 - položka č. 2.....	54
Tabulka č. 10 - položka č. 2.....	55
Tabulka č. 11 - položka č. 3.....	55
Tabulka č. 12 - položka č. 3.....	56
Tabulka č. 13 - položka č. 4.....	56
Tabulka č. 14 - položka č. 4.....	57
Tabulka č. 15 - položka č. 5.....	57
Tabulka č. 16 - položka č. 5.....	58
Tabulka č. 17 - položka č. 6.....	59
Tabulka č. 18 - položka č. 6.....	59
Tabulka č. 19 - položka č. 7.....	60
Tabulka č. 20 - položka č. 7.....	60
Tabulka č. 21 - položka č. 8.....	61
Tabulka č. 22 - položka č. 8.....	61
Tabulka č. 23 - položka č. 9.....	62
Tabulka č. 24 - položka č. 9.....	62
Tabulka č. 25 - položka č. 10.....	63
Tabulka č. 26 - položka č. 10.....	64
Tabulka č. 27 - položka č. 11.....	65
Tabulka č. 28 - položka č. 11.....	65
Tabulka č. 29.....	66
Tabulka č. 30.....	66
Tabulka č. 31.....	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Didaktický test

Příloha č. 2 – Řešení didaktického testu

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Didaktický test

Zakroužkuj.

Jsem: a) dívka   b) chlapec

Navštěvuji základní školu: a) ZŠ a MŠ Pramínek, o.p.s.   b) Cyrilometodějská církevní ZŠ

Chodím do třídy: a) 5.A   b) 5.B

1. Napiš název kraje, ve kterém žiješ: _____

Vybarvi ho v mapě.

2. Jak se jmenuje krajské město tohoto kraje? _____

3. Které dvě řeky protékají tímto krajským městem? _____ a _____

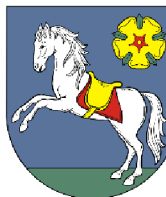
4. Zakroužkuj znak, který patří Brnu:

a)

b)

c)

d)

5. Napiš názvy 2 divadel, které v Brně můžeš navštívit:

---

6. Podtrhni 5 památek, které můžeš vidět v Brně:

- Kašna Parnas
- Petřinská rozhledna
- Mahenovo divadlo
- Náměstí svobody
- Chrám sv. Víta

Zelný trh
Petrov

7. Zakroužkuj brněnskou památku patřící do Světového dědictví UNESCO?
- Hrad Špilberk
  - Stará radnice
  - Vila Tugendhat
  - Kostel sv. Jakuba

8. Vyber osobnost a přiřaď jí ke správnému textu:

Leoš Janáček, Pavel Čech, Gregor Johann Mendel, Bolek Polívka

- Současný brněnský malíř, autor komiksů a knih (O zahradě, Dobrodružství pavouka Čendy, Velké dobrodružství Pepíka Střechy, ...).

_____

- Je to známý herec a dramatik. V Brně založil vlastní stejnojmenné divadlo, které se nachází na Jakubském náměstí.

_____

- Je to hudební skladatel, který je světově známý hlavně díky svým operám (Příhody lišky Bystroušky, Její pastorkyňa). V Brně je po něm pojmenováno divadlo a umělecká vysoká škola.

_____

- Byl to přírodovědec, zakladatel genetiky a opat augustiniánského kláštera ve Starém Brně. Je po něm pojmenována jedna z brněnských univerzit a náměstí.

_____

9. Rozhodni, která tvrzení jsou pravdivá.

Baron Trenck byl vězněn na Špilberku.	ANO – NE
Hrad Špilberk dal vystavět Karel IV.	ANO – NE
Kasematy jsou bývalé vězení.	ANO – NE
V Brně není hvězdárna ani planetárium.	ANO – NE
Švédové nikdy nedobyli Brno.	ANO – NE
V Brně-Bystřici je zoologická zahrada.	ANO – NE

10. Pojmenuj památku, stavbu či místo na obrázku:

BONUSOVÝ ÚKOL

11. Přiřaď písmeno s názvem pověsti ke správnému úryvku.

- A) O brněnském drakovi
- B) O křivé věžičce na portálu Staré radnice
- C) Švédové a Petrov
- D) O neslušném mužičkovi od Jakuba

- I. Torstenson měl za to, že v Brně vyzvánějí poledne a dal pokyn k ústupu. Jakýpak by to byl velitel, kdyby nedodržel své slovo? Město bylo zachráněno a do poledne chyběla ještě celá hodina.
- II. Radní se sice divili, k čemu že potřebuje tyto věci, ale přání vyhověli. Řezník zašil nehašené vápno do kůže a takto umně zhotovený pytel schoval do trávy.
- III. Měšťanů na Petrově se tato slova velmi dotkla a začali se bouřit: „Ten chlapík vyvolává v našem městě jen nepokoje! Musí z města okamžitě pryč!“ Než opustil kameník město, vyprosil si, aby směl dokončit alespoň stavbu štíhlé věže s krásným gotickým oknem. I odsouzeným na smrt se plní poslední přání, proč by se tedy nesplnilo člověku, který musí opustit město? Všichni byli rádi, že se tento spor vyřešil tak lehce a souhlasili. Kamenický mistr se však petrovským měšťanům přece pomstil za to, že ho nespravedlivě vypudili z města. Nad okenní rám vytesal svůj poslední pozdrav.
- IV. Mistr kamenický a jeho pomocníci pracovali, jak nejlépe uměli. Když byli s prací téměř hotovi, žádali alespoň malou zálohu. „Ty ses zbláznil, mistře kameníku, odměnu ti vyplatíme, až bude práce zcela dokončená. Co když se nám nebude tvé dílo líbit?“ Tato slova se Pilgrama velmi dotkla. Vždyť on se učil u nejlepších pražských mistrů.

Příloha č. 2

Didaktický test – řešení

Zakroužkuj.

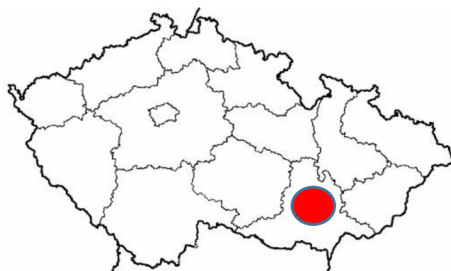
Jsem: a) dívka   b) chlapec

Navštěvuji základní školu: a) ZŠ a MŠ Pramínek, o.p.s.   b) Cyrilometodějská církevní ZŠ

Chodím do třídy: a) 5.A   b) 5.B

11. Napiš název kraje, ve kterém žiješ: **Jihomoravský**

Vybarvi ho v mapě.

12. Jak se jmenuje krajské město tohoto kraje? **Brno**

13. Které dvě řeky protékají tímto krajským městem? **Svratka a Svitava**

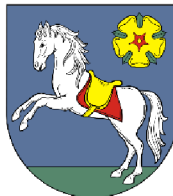
14. Zakroužkuj znak, který patří Brnu:

a)

c)

d)

15. Napiš názvy 2 divadel, které v Brně můžeš navštívit:

Janáčkovo divadlo, Mahenovo divadlo, Divadlo Bolka Polívky, Městské divadlo Brno, Polárka, ...

16. Podtrhni 5 památek, které můžeš vidět v Brně:

Kašna Parnas

Petřínská rozhledna

Mahenovo divadlo

Náměstí svobody

Chrám sv. Víta

Zelný trh

Petrov

17. Zakroužkuj brněnskou památku patřící do Světového dědictví UNESCO?

- e) Hrad Špilberk
- f) Stará radnice
- g) **Vila Tugendhat**
- h) Kostel sv. Jakuba

18. Vyber osobnost a přiřaď jí ke správnému textu:

Leoš Janáček, Pavel Čech, Gregor Johann Mendel, Bolek Polívka

- Současný brněnský malíř, autor komiksů a knih (O zahradě, Dobrodružství pavouka Čendy, Velké dobrodružství Pepíka Střechy, ...).

Pavel Čech

- Je to známý herec a dramatik. V Brně založil vlastní stejnojmenné divadlo, které se nachází na Jakubském náměstí.

Bolek Polívka

- Je to hudební skladatel, který je světově známý hlavně díky svým operám (Příhody lišky Bystroušky, Její pastorkyňa). V Brně je po něm pojmenováno divadlo a umělecká vysoká škola.

Leoš Janáček

- Byl to přírodovědec, zakladatel genetiky a opat augustiniánského kláštera ve Starém Brně. Je po něm pojmenována jedna z brněnských univerzit a náměstí.

Gregor Johann Mendel

19. Rozhodni, která tvrzení jsou pravdivá.

Baron Trenck byl vězněm na Špilberku.	ANO – NE
Hrad Špilberk dal vystavět Karel IV.	ANO – NE
Kasematy jsou bývalé vězení.	ANO – NE
V Brně není hvězdárna ani planetárium.	ANO – NE
Švédové nikdy nedobyli Brno.	ANO – NE
V Brně-Bystrci je zoologická zahrada.	ANO – NE

20. Pojmenuj památku, stavbu či místo na obrázku:

Petrov/Katedrála sv. Petra a Pavla

Vila Tugendhat

Mahenovo divadlo/Národní divadlo Brno

Zelný trh

Náměstí Svobody

Hrad Špilberk

Brněnská přehrada/Hrad Veveří

---

výstaviště Brno

BONUSOVÝ ÚKOL

11. Přiřaď písmeno s názvem pověsti ke správnému úryvku.

- A) O brněnském drakovi
- B) O křivé věžičce na portálu Staré radnice
- C) Švédové a Petrov
- D) O neslušném mužičkovi od Jakuba

- V. Torstenson měl za to, že v Brně vyzvánějí poledne a dal pokyn k ústupu. Jakýpak by to byl velitel, kdyby nedodržel své slovo? Město bylo zachráněno a do poledne chyběla ještě celá hodina. **C**
- VI. Radní se sice divili, k čemu že potřebuje tyto věci, ale přání vyhověli. Řezník zašil nehašené vápno do kůže a takto umně zhotovený pytel schoval do trávy. **A**
- VII. Měšťanů na Petrově se tato slova velmi dotkla a začali se bouřit: „Ten chlapík vyvolává v našem městě jen nepokoje! Musí z města okamžitě pryč!“ Než opustil kameník město, vyprosil si, aby směl dokončit alespoň stavbu štíhlé věže s krásným gotickým oknem. I odsouzeným na smrt se plní poslední přání, proč by se tedy nesplnilo člověku, který musí opustit město? Všichni byli rádi, že se tento spor vyřešil tak lehce a souhlasili. Kamenický mistr se však petrovským měšťanům přece pomstil za to, že ho nespravedlivě vypudili z města. Nad okenní rám vytesal svůj poslední pozdrav. **D**
- VIII. Mistr kamenický a jeho pomocníci pracovali, jak nejlépe uměli. Když byli s prací téměř hotovi, žádali alespoň malou zálohu. „Ty ses zbláznil, mistře kameníku, odměnu ti vyplatíme, až bude práce zcela dokončená. Co když se nám nebude tvé dílo líbit?“ Tato slova se Pilgrama velmi dotkla. Vždyť on se učil u nejlepších pražských mistrů. **B**

ANOTACE

Jméno a přímení:	Leontýna Štíbalová
Katedra nebo ústav:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Znalosti žáků 5. ročníků základních škol o svém regionu (Brno)
Název v angličtině:	Knowledge of 5th grade primary school students about their region (Brno)
Anotace práce:	Diplomová práce je určena především učitelům a žákům 1. stupně ZŠ regionu Brno. Teoretická část se zaměřuje na charakteristiku regionu Brno a na zařazení tématu regionu v RVP ZV. V empirické části jsou zpracovány a vyhodnoceny výsledky didaktického testu, který je zaměřen na znalosti žáků 5. ročníků o jejich regionu.
Klíčová slova:	znalosti, region, Brno, historie, kultura, památky, region v RVP ZV
Anotace v angličtině:	This thesis is aimed at teachers and first grade students in primary school in Brno region. The theoretical part focuses on describing the Brno region and the placement theme of the region in RVP ZV. The empirical part will be processing and evaluating the results of the didactic test. This test is focusing on the knowledge of students from the 5th grade about their region.
Klíčová slova v angličtině:	knowledge, region, Brno, history, culture, sightes, region in RVP ZV
Přílohy vázané v práci:	2 přílohy
Rozsah práce:	75 stran
Jazyk práce:	český jazyk